NORDISKA ARBETSPAPPER

Kemikaliefrågor i den nordiska miljö- och klimatsektorns samarbetsprogram 2019 – 2024

– rapport från en workshop med nordiska kemikaliemyndigheter

Gunilla Antvik och Ivar Lundbergh

<http://dx.doi.org/10.6027/NA2018-901>
NA2018:901
ISSN 2311-0562

Detta arbetspapper är utgivet med finansiellt stöd från Nordiska ministerrådet. Innehållet i arbetspappret avspeglar inte nödvändigtvis Nordiska ministerrådets synpunkter, åsikter eller anbefallningar.

2018-02-22

Kemikaliefrågor i den nordiska miljö- och klimatsektorns samarbetsprogram 2019 - 2024

– rapport från en workshop med
nordiska kemikaliemyndigheter

22-23 november 2017, Sigtuna, Sverige

Gunilla Antvik och Ivar Lundbergh

Kemikalieinspektionen

Innehåll

1	Bakgrund och syfte med workshopen	6
1.1	Bakgrund	6
1.2	Syfte med workshopen.....	6
1.3	Deltagare	7
2	Underlag från NKG:s undergrupper	8
3	Inledande presentationer	12
3.1	Agenda 2030	12
3.2	På väg mot 2030: ECHA:s strategiska prioriteringar 2019-2023	13
3.3	EU:s strategi för en giftfri miljö	15
3.4	Den internationella arenan.....	16
4	Förslag till samarbetsområden från nordiska kemikaliemyndigheter	17
4.1	Miljöstyrelsen, Danmark	17
4.2	TUKES och SYKE, Finland	17
4.3	Umhverfisstofnun, Island.....	19
4.4	Miljødirektoratet, Norge	19
4.5	Kemikalieinspektionen, Sverige	20
5	Sammanställning av förslag från workshopens gruppdiskussioner.....	21
5.1	Inledande kommentarer	21
5.2	Kemikalier – miljö och hälsa	21
5.3	Cirkulär ekonomi	23
5.4	Klimat och luft	24
5.5	Biologisk mångfald	25
5.6	Kust och hav.....	25
6	Organisation och samarbetsformer	26
6.1	Samarbete mellan NKG:s undergrupper och med andra arbetsgrupper under ÅK-M	26
6.2	Samarbete med andra aktörer	27
7	Bilagor	28
7.1	Bilaga 1 – Program	28
7.2	Bilaga 2 – Deltagare	30
7.3	Bilaga 3 – Instruktioner för gruppdiskussionerna	31
7.4	Bilaga 4 – Summering av förslag från gruppdiskussionerna.....	33
7.4.1	Bilaga 4.1 - Rapportering från gruppdiskussioner Dag 1 2017-11-22...	33
7.4.2	Bilaga 4.2 - Rapportering från gruppdiskussioner Dag 2 2017-11-23...	38
7.5	Bilaga 5 – Underlag från NKGs undergrupper inför WS	43
7.5.1	Nordiska biocidgruppen – NBG	43
7.5.2	Nordiska exponeringsgruppen - NEXPO	45

7.5.3	Nordiska klassificeringsgruppen – NKIG	47
7.5.4	Nordiska Nanomaterialgruppen – N-Nano	49
7.5.5	Nordiska ozongruppen - NOG	51
7.5.6	Nordiska riskbedömningsgruppen – NORAP.....	52
7.5.7	Nordisk koordinering för utveckling av testmetoder inom toxikologi och ekotoxikologi - Nord-UTTE	53
7.5.8	Nordiska produktregistergruppen – NPG	55
7.5.9	Nordiska PRTR-gruppen – NPRTR	56
7.5.10	Nordiskt samarbete om screening av hälso- och miljöfarliga organiska ämnen – NScG	57
7.5.11	Nordiska tillsynsgruppen - NTG	59
7.5.12	Nordiskt nätverk för "Kemikalier i varor"	60

Förord

Kemikalieinspektionen identifierade under våren 2017 ett behov av att ge de nordiska kemikaliemyndigheterna möjlighet att tillsammans diskutera strategiskt viktiga samarbetsområden och prioriteringar i samband med att ett nytt nordiskt miljö- och klimatsamarbetsprogram (MKSP) tas fram för perioden 2019 – 2024.

Arbetsutskottet till Ämbetsmannakommittén för miljö (ÄK-M/AU) under det Nordiska ministerrådet för miljö (MR-M) ställde resurser till förfogande så att en workshop kunde genomföras 22-23 november 2017 vid Kämpasten i Sigtuna, Sverige. Kemikaliemyndigheterna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige finansierade sina deltagares medverkan.

Workshopen förbereddes och leddes av Gunilla Antvik och Ivar Lundbergh vid Kemikalieinspektionen med den Nordiska Kemikaliegruppen (NKG) som styrgrupp. Medlemmar och ordföranden i NKG:s undergrupper deltog och bidrog med skriftliga underlag inför workshopen.

I denna rapport redovisas förslag som presenterades vid workshopen eller är baserade på önskemål som framfördes på workshopen. Förslagen representerar dock inte nödvändigtvis slutsatser från workshopen eller en gemensam eller överenskommen uppfattning hos deltagarna.

Sammanfattning

Inom den nordiska miljö- och klimatsektorn kommer ett nytt samarbetsprogram för perioden 2019 – 2024 att beslutas under hösten 2018. Programmet kommer att tas fram under det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet (NMR) under 2018 och ska innehålla följande huvudteman: Cirkulär ekonomi, Klimat och luft, Kemikalier – miljö och hälsa, Biologisk mångfald samt Kust och hav. Viktiga perspektiv som de nordiska miljöministrarna har betonat för samarbetsprogrammet är arktiska frågor, digitalisering, 2030-agendan och Parisavtalet.

Inför utvecklingen av det nya programmet arrangerade Kemikalieinspektionen en workshop i syfte att ge de nordiska kemikaliemyndigheterna möjlighet att utbyta idéer och åsikter om strategiskt viktiga områden för kemikaliekontrollen nationellt, i Norden, i EU, i ett internationellt perspektiv under perioden 2019 – 2024 samt för att i ett längre perspektiv bidra till att uppnå målen i Agenda 2030.

Nordiska kemikaliegruppen (NKG) fungerade som styrgrupp för workshop-projektet.

Resultatet av workshopen är tänkt att fungera som ett bidrag till diskussionerna om utformningen av det nya programmet för att uppnå en kemikaliepolitik präglad av en hög skyddsnivå för hälsa och miljö. Diskussionerna och rapporten kan även användas som underlag till genomförande av programmet i NKG:s och dess undergruppers arbete.

Målgrupper för workshopen är förutom de nordiska kemikaliemyndigheterna även det Nordiska ministerrådets sekretariat (NMR-S) och Ämbetsmannakommittén för miljö (ÄK-M) samt i förlängningen de nordiska miljöministrarna i MR-M.

I workshopen deltog chefer ansvariga för nordiskt kemikaliesamarbete, experter från nordiska kemikaliemyndigheter samt inbjudna talare.

Alla punkter från kemikalieavsnittet i Miljöhandlingsprogrammet 2013 - 2018 ansågs fortfarande vara relevanta och aktuella att arbeta vidare med. Det finns dock behov av omformuleringar i prioriteringarna, bland annat på grund av förändringar i inriktning och betydelse. Prioriteringarna skulle kunna struktureras i grupper av områden med angränsande mål och aktiviteter.

Nya områden som inte täcks av nuvarande Miljöhandlingsprogram identifierades också, såsom inomhusmiljö, bedömning och riskhantering av ämnen i grupper, samt utredning om kostnader för att inte vidta åtgärder ("Cost of Inaction") som verktyg i riskhanteringsarbetet.

Kemikaliefrågorna ansågs även vara viktiga att ta hänsyn till inom alla övriga huvudteman. Exempelvis kan kemikaliefrågor ha en viktig roll vid utformningen av nya regelverk inom cirkulär ekonomi.

Arbetsformer inom det nordiska samarbetet diskuterades, liksom samarbeten med aktörer i EU:s institutioner och medlemsländer samt internationella organisationer. Mer informationsutbyte och samverkan i ansökningar mellan undergrupper om projekt föreslogs. Intresse fanns också för ökat samarbete med aktörer utanför Norden till exempel genom att informera, engagera, samla in feedback och följa upp vad projekten leder till.

1 Bakgrund och syfte med workshopen

1.1 Bakgrund

Inom det nordiska ministerrådets samarbete kommer ett nytt miljösamarbetsprogram för perioden 2019 – 2024 att beslutas under hösten 2018. Programmet kommer att tas fram under det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet (NMR) under året. Arbetet påbörjades under hösten 2017 och vissa ramar för arbetet lades fast av det Nordiska ministerrådet för miljö (MR-M), som på sitt möte 1 november 2017 bestämde följande huvudteman för programmet:

- Cirkulär ekonomi
- Klimat och luft
- Kemikalier – miljö och hälsa
- Biologisk mångfald
- Kust och hav

Ministerrådet för miljö betonade att ”arktiska frågor, digitalisering, 2030-agendan och Parisavtalet” bör vara viktiga perspektiv i samarbetsprogrammet.

1.2 Syfte med workshopen

Inför utvecklingen av det nya nordiska miljösamarbetsprogrammet för perioden 2019 - 2024 identifierade Kemikalieinspektionen ett behov av diskussioner mellan de nordiska kemikaliemyndigheterna om strategiskt viktiga samarbetsområden och prioriteringar. Kemikalieinspektionen initierade därför ett projekt i syfte att arrangera en nordisk workshop för att diskutera dessa frågor. NKG fungerade som styrgrupp i projektet.

Projektets målgrupper är förutom de nordiska kemikaliemyndigheterna även det Nordiska ministerrådets sekretariat (NMR-S), Ämbetsmannakommittén för miljö (ÄK-M) och i förlängningen de nordiska miljöministrarna i MR-M.

Workshopens syfte var att utbyta idéer och åsikter mellan de nordiska myndigheterna om strategiskt viktiga områden för kemikaliekontrollen som ett underlag för det kommande miljösamarbetsprogrammet och därmed att öka vår förmåga att få genomslag för en kemikaliepolitik präglad av en hög skyddsnivå för hälsa och miljö.

Resultaten från workshopen är tänkta att vara underlag i arbetet med att utforma kemikalieavsnittet, men även övriga huvudteman där det är nödvändigt att beakta kemikalieaspekter.

I förberedelserna inför workshopen pekades följande frågor ut som önskvärda att diskutera:

- Strategiskt viktiga utvecklingsfrågor inom kemikaliekontrollen nationellt, i EU och i ett internationellt perspektiv under perioden 2019 - 2024 och i ett längre tidsperspektiv till Agenda 2030.
- Nya viktiga områden som inte täcks av nuvarande Miljöhandlingsprogram 2013-2018 (MHP 2013-2018).

- Huvudteman vid sidan om kemikalieavsnittet i samarbetsprogrammet där det är nödvändigt att ta hänsyn till att kemikalier har en viktig roll, som t.ex. vid utformningen av nya regelverk etc. inom cirkulär ekonomi.
- Arbetsformer för det nordiska samarbetet och hur man kan hantera gränssytor mot aktörer i EU:s institutioner och medlemsländer samt internationella organisationer.

Workshopens diskussioner och rapport kan även bidra till att utforma en gemensam grund för målinriktning av NKG:s och dess undergruppers arbete.

1.3 Deltagare

Sammanlagt medverkade 26 personer i workshopen. Deltagarna representerade olika roller i det nordiska samarbetet om kemikalier:

- chefer med ansvar för nordiskt samarbete från nordiska kemikaliemyndigheter
- medlemmar i NKG
- ordförande och medlemmar i NKG:s undergrupper
- inbjudna talare från Sverige, den Europeiska kemikaliemyndigheten (ECHA) och EU-kommissionen.

Därtill deltog den konsult, Jon Kahn, som anlits för att skriva miljösamarbetsprogrammet tillsammans med Arbetsutskottet (AU) under Nordiska ämbetsmannakommittén för miljö- och klimatfrågor (ÄK-MK). Dag 2 deltog Satu Reijonen, NKG:s kontaktperson från NMR-S. En projektassistent, Julia Sandbrink, medverkade i förberedelser och genomförande av workshopen.

Deltagarna fördelade sig över de nordiska länderna enligt tabellen nedan. Se lista över deltagare i bilaga 2.

Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige	Inbjudna talare	NMR-S	Totalt
3	2	1	3	14	2	1	26

2 Underlag från NKG:s undergrupper

För att få en bred överblick av aktuella kemikaliefrågor baserades workshopens diskussioner bl.a. på förberedda underlag, som lämnats av NKG:s undergrupper för att belysa relevanta utvecklingsbehov inom kemikaliekontrollens olika regelverk och processer.

Information om preliminära slutsatser från en strategisk översyn av det nordiska miljösamarbetet lämnades också före workshopen. Översynen genomförs på uppdrag av nordiska ministerrådets sekretariat under 2017 - 2018.

Samtliga undergrupper, med ett undantag, lämnade förslag till samarbetsområden. Nedanstående tabell är ett försök att i korthet sammanfatta gruppernas underlag, och ett underlag från Nätverket för kemikalier. Alla underlagen redovisas i sin helhet i bilaga 5.

Gruppe	Hovedpunkter
Nordiska biocidgruppen (NBG)	<ul style="list-style-type: none">– Biocidmarkedet er relativt likt i de nordiske landene– Små land og begrenset med ressurser til tilsyn har nytte av felles nordisk samarbeid– Svært viktig med utveksling av erfaringer, kunnskap og informasjon mellom landene– Kan også samarbeide bedre om høringer, koordinere arbeidet– Foreslår bærekraftig bruk av biocider som et viktig område i ny MHP
Nordiska exponeringsgruppen (NEXPO)	<ul style="list-style-type: none">– Vil fremdeles (selv etter 2018) være mange kjemikalier hvor vi mangler info om bruk og eksponering– Overvåking i mennesker og miljø vil være svært viktig– Sirkulær økonomi representerer nye og utfordrende eksponeringssituasjoner– Initiativ i ECHA for å utvikle møteplass for å diskutere bruk og eksponering. Viktig at nordiske myndigheter bidrar aktivt der. NEXPO vil være naturlig i den sammenheng.– Agenda 2030 SDG – viktige punkter: 2,3,6,8,22,12,14,15
Nordiska klassifiseringsgruppen (NKIG)	<ul style="list-style-type: none">– Fortsatt viktig med nordisk samarbeid om klassifisering, og arbeidet kan styrkes ved bedre samarbeid med andre undergrupper– Hovedområder som bør prioriteres; nanomaterialer, bio-elution/classification ogf metal alloys and possibly mixtures, CMR, sensibiliserende stoffer og miljøskadelige stoffer– Fremme nordiske klassifiseringsforsalg, gruppering av stoffer

Gruppe	Hovedpunkter
	<ul style="list-style-type: none"> – Viktig å informere om resultater av nordisk samarbeid til EU/ECHA, kommisjonen, medlemsland, UN GHS Sub committee, OECD, industrien – nye testmetoder uten dyretesting - Svært viktig at nordiske land er involvert på UN GHSnivå – Viktig med samarbeid med NordUTTE om utvikling av testmetoder <p>Agenda 2030 SDG – viktige punkter: 3.9, 12.4</p>
Nordiska nanomaterialgruppen (N-Nano)	<ul style="list-style-type: none"> – Viktige områder er implementering og tilsyn med nanomaterialer som er regulert under REACH – Utvikle testmetoder for nanomaterialer – fra dyretester til tester uten dyr – Samarbeide med OECD, NanoSafetyCluster – Styrke samarbeidet med NordUTTE, NKIG – vil aksellerere og bedre resultat av prosjekter – Gi informasjon om nordiske nanoprosjekter til ECHA, Kommisjonen, medlemsland, OECD og industri – Agenda 2030 SDG – viktige punkter: 3.9, 12.4
Nordiska riskbedömningsgruppen (NORAP)	<ul style="list-style-type: none"> – Fortsette arbeidet med PFASer, nye og uregulerte POPer – Nye trender og metoder i risikovurdering – må øke kunnskap – Sirkulær økonomi – trenger mer kunnskap om mengder og type miljøgifter i produkter som skal resirkuleres. Viktig med samarbeid med avfallsgruppa – NORAP jobber for å involvere EU/ECHA på flere områder gjennom invitasjon til WS– bør fortsette
Nordisk koordinering för utveckling av testmetoder inom toxicologi och ekotoxikologi (Nord-UTTE)	<ul style="list-style-type: none"> – Norden sterk medspiller i OECD test guidelines programme – Strategisk viktig å fortsette å være det og prioritere høyt fokus og høyt nordisk nivå med utvikling av testmetoder – Også prioritere ulike non-test methods (eks. QSAR, read across og grouping. – Sirkulær økonomi; trenger mer kunnskap om farlige stoffer kan frigis fra materialer, testmetoder for hormonforstyrrende stoffer, nanomaterialer og farlige stoffer i avfall som skal resirkuleres – Samarbeide mer med NKIG – Viktig med et nordisk forum som fortsatt kan møtes for å utveksle og diskutere erfaringer
Nordiska ozongruppen (NOG)	<ul style="list-style-type: none"> – Viktig område i ny MHP vil være sammenheng mellom kemikalier og klimaendringer

Gruppe	Hovedpunkter
Nordiska produktregistergruppen (NPG)	<ul style="list-style-type: none"> – Viktig å prioritere godt samarbeid med innsamling av data till produktregisteren i landene. – SPIN beskriver primært bruk downstream, som därmed ikke bliveglet i det internationale risikoreduktionsarbejde – Viktigt at inddrage EU/ECHA i det nordiske samarbejde, da de kan drage nytte af de data, som indsamles i de nordiske lande. – Data fra SPIN letter de nordiske kemiske myndigheder i internationale fora såsom ECHA- og OECDs arbejdsgrupper – SPIN med exposure toolbox åpner for samarbeid med arbeidsmiljømyndighetene i vores lande.
Nordiska PRTR-gruppen (NPRTR)	<ul style="list-style-type: none"> – Viktig i ny MHP vil være å identifisere nye miljøgifter og inkludere dem i nye reguleringer – Agenda 2030 SDG – viktige punkter: <ul style="list-style-type: none"> ○ 3.9: PRTR data kan brukes til å karakterisere og spore trender i kjemikalieutslipp til luft, vann og jord ○ 6.3: data kan brukes til å karakterisere og spore trender i mengde og type kjemikalier som slippes ut til vann ○ 12.4, 12.5: data kan brukes til å spore trender i avfallsmengder
Nordiska Screeninggruppen (NScG)	<ul style="list-style-type: none"> – Viktig i ny MHP: identifisere nye stoffer i miljøet. Bruke resultater i regulering av stoffene – Data leveres til AMAP, Stockholmkonvensjonen, OSPAR, HELCOM, vannrammedirektivet, REACH – Ønsker mer samarbeid med andre undergrupper og andre NMR arbeidsgrupper. Imøteser samfinansiering fra flere grupper – Agenda 2030 SDG – viktige punkter: 3.9,6.3,12.4,14.1
Nordiska tilsynsgruppen (NTG)	<ul style="list-style-type: none"> – Viktig å fortsette det gode nordiske samarbeidet om tilsyn. Virksomheter i flere nordiske land – bra med felles orm på tilsyn – Mer samarbeid med de andre undergruppene kan være nyttig – Små land og begrenset med ressurser til tilsyn har nytte av felles nordisk samarbeid – Spesielt viktig i framtiden med mer salg over internett.

Gruppe	Hovedpunkter
Nätverket för Kemikalier i varor	<ul style="list-style-type: none"> – Viktig å forbedre kunnskap om kjemikalier i produkter, spesielt i produkter til barn og ufødte barn – Sirkulær økonomi – viktig å øke kunnskap om kjemikalier i produkter som skal resirkuleres – kunnskap om kjemikaliene i hele livsfasen – Viktig å samarbeidet nordisk og utvikle samarbeidet med UNEP/SAICM, OECD, aktører som myndigheter, forskere, virksomheter, NGOer, spesielt om hvilke kjemikalier produkter inneholder (åpenhet) og substitusjon – Agenda 2030 SDG – viktige punkter: 3,6,8,12, 14

3 Inledande presentationer

Workshopen inleddes med presentationer av utvecklingsfrågor och mål inom EU och i det internationella samarbetet.

I det internationella arbetet belystes FN:s mål för hållbar utveckling i Agenda 2030 och behovet av att utveckla former för och innehåll i samarbetet på global nivå efter 2020.

På EU-nivå gav de inledande presentationerna inblickar i den Europeiska kemikaliemyndighetens (ECHA:s) preliminära planer för strategiska prioriteringar 2019 – 2023 och i EU-kommissionens arbete med att ta fram EU:s strategi för giftfri miljö.

3.1 Agenda 2030

(Mona Blomdin Persson, KemI)

Mona Blomdin Persson belyste sambanden mellan kemikaliekontroll och Agenda 2030, som antogs av FN:s generalförsamling i september 2015 och gäller i alla länder. Den innehåller 17 mål och 169 delmål som fram till år 2030 ska leda till en långsiktigt hållbar social, ekonomisk och miljömässig utveckling i världen.

Hållbar utveckling kan inte nås utan säker kemikaliehantering. Att förebygga utsläpp och skador orsakade av kemikalier är därför en förutsättning för en hållbar utveckling och ett medel för att bidra till att uppfylla de flesta målen i Agenda 2030.

Kemikalier nämns specifikt i

- **delmål 12.4** om säker kemikaliehantering = det globala kemikaliemålet till 2020, men formulerat på en övergripande nivå
- **delmål 6.3** om att förbättra vattenkvaliteten genom att minimera utsläpp av farliga kemikalier
- **delmål 3.9** om att minska döds- och sjukdomsfall på grund av skadliga kemikalier
- **delmål 14.1** om att förebygga och minska föroreningar i havet.

Grundläggande komponenter för att förebygga skador på människors hälsa och miljö är att:

- **Kunskap/data** om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper är tillgänglig och tillräcklig för riskbedömning.
- Användningen av **särskilt farliga ämnen** har så långt som möjligt upphört.
- **Information** om miljö- och hälsofarliga ämnen i material, kemiska produkter, varor och avfall är tillgänglig.
- Den **sammanlagda exponeringen** för farliga kemikalier via alla exponeringsvägar minskar.

Arbetet för att uppnå det svenska miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö behövs för att nå FN:s hållbarhetsmål. För detta arbete finns i Sverige etappmål, som exempelvis

- utveckling och tillämpning av EU:s kemikaliereregler samt
- cirkulär ekonomi/giftfria och resurseffektiva kretslopp
- effektivare kemikalietyllsyn inom EU
- minskning av barns exponering för farliga kemikalier.

Bild 1. Sambandet mellan Sveriges miljömål "Giftfri miljö" och FN:s hållbarhetsmål, enligt KemI-rapport nr 10, 2016

3.2 På väg mot 2030: ECHA:s strategiska prioriteringar 2019-2023 (Elina Karhu, ECHA)

Elina Karhu betonade att de nordiska länderna i förhållande till sitt invånarantal starkt bidrar till det gemensamma arbetet inom Reach¹ och CLP². Samtidigt är andelen anställda på Echa från nordiska länder, förutom Finland, lägre än ländernas befolkningsandelar i EU.

Ett förslag till strategisk plan för ECHA för 2019 - 2023 ska ut på offentligt samråd i januari 2018 efter diskussion i ECHA:s styrelse i december 2017.

"ECHA aims to become, by 2025, the main source of knowledge and advice on chemicals, serving a wide range of EU policies and stakeholders."

Three Strategic Priorities in the Future Strategic Plan

- 1. Amplifying the identification and risk management of substances of concern**
 - Enhanced mapping and prioritisation of substances
 - Induce faster action by industry
 - Concerted regulatory action

¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:02006R1907-20171010>

² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008R1272-20170601>

2. Making a difference in the safe and sustainable use of chemicals by industry

- Support to substitution and sustainable use of chemicals
- Knowledge base on substances in articles
- Support to supply chain communication

3. Maximising the use of data and competences for the benefit of human health and the environment

- Synergies across new and existing legislative tasks and policies
- Use of data, information and knowledge on safe use of chemicals
- Strategic advice on chemicals at EU and international level

MSCAs and ECHA: joint results and continued cooperation

- Implementation of chemicals legislation has always been a common effort
 - “Together with the Member States, ECHA works to make best use of the available information on substances, to allow for the appropriate regulatory risk management measures, which are taken by the Commission.”
- In future: Keep working together and optimising our collaboration
 - “... optimising its collaboration with the Member States’ regulatory authorities, ECHA remains focused on delivering sound science-based regulatory opinions, decisions and advice...”

Nordic contributions?

- Optimising the integrated regulatory strategy implementation
 - Effective and efficient sharing of the work between MSCAs and between MSCAs and ECHA
 - Work on group of substances throughout the processes
 - QSAR, NAM, etc
 - Enforcement
 - International collaboration
 - Global (SAICM, POPs, GHS etc)
 - Arctic
- Substitution and sustainability as industry strategies
 - Working with forerunner industries and NGOs
- Substance in articles (SiA)
 - The service life and waste stage of articles in REACH registration (CSR)
 - Information on substances in imported articles
 - Supply chain communication on SiA
 - The most appropriate regulatory actions for SiA and enforcement
- Synergies between REACH/CLP and other EU legislation
 - Circular economy
 - Product legislation
 - Use of REACH/CLP data in the implementation of OHS/ENV legislation and vice versa

3.3 EU:s strategi för en giftfri miljö (Urban Boije af Gennäs, Nationell expert, DG ENV)

Urban Boije af Gennäs presenterade det pågående arbetet för att införa en strategi för kemikalier i EU:s 7:e miljöhandlings-program. Den går under benämningen EU:s strategi för giftfri miljö.

I augusti 2017³ publicerades en omfattande studie, som ingår som en viktig del i förberedelserna för EU-strategin. Studien visar på följande övergripande brister/svagheter i nuvarande regelverk för kemikalier i EU:

- Nuvarande kemikaliereregler har inneburit framsteg – men mycket arbete återstår...
- Långsam takt i identifiering av särskilt farliga ämnen (SVHC) och i substitution.
- Brister i kunskap, information och regler gällande kemikalier i varor/materialflöden och i den cirkulära ekonomin.
- Otillräckligt skydd av barn och känsliga grupper.
- Otillräckliga styrmedel för att hantera persistenta kemikalier.
- Brist på kunskap om/monitoring av kemikalier i miljön/människokroppen och t.ex. i dricksvatten.
- Bättre incitament för att utveckla nya, låg/icke-toxiska kemikalier och alternativa tekniker behövs.
- Behov av heltäckande strategi för insamling av data – ett "EU system för tidig upptäckt av nya kemikaliehot".

Urban presenterade även information om aktuella processer på EU-nivå och internationellt inom området kemikalier och cirkulär ekonomi:

- Circular Economy Action Plan (fr 2015) – Chemicals-Products-Waste Interface Assessment (+ Plastic Strategy, Legislative Proposal on Water Reuse, CE Monitoring Framework)
- The REACH Review/Refit evaluation - Communication, Staff Working Document, December 2017
- Fitness check of the most relevant chemicals legislation except REACH - Staff Working Document (Communication?), spring/summer 2018)
- EU strategy for a non-toxic environment (2018?)
- Strategic Approach to International Chemicals Management (SAICM) – review of 2020 objectives (by 2020)
- The UN Sustainable Development Goals (2030)

³ http://ec.europa.eu/environment/chemicals/non-toxic/index_en.htm

3.4 Den internationella arenan (Ingela Andersson, KemI)

Ingela Andersson betonade att den internationella arenan blir alltmer betydelsefull, eftersom den globala handeln med kemikalier och varor ökar. Andelen av den globala kemikalieproduktionen har ökat betydligt för Kina, medan andelen för Europa (EU28) och Nordamerika (NAFTA) har minskat.

Vissa frågor kan bara lösas genom globalt samarbete, som också krävs för att vi i Norden ska få bra miljö. Genom att arbeta globalt bidrar vi också till utvecklingen i andra länder och levnadsvillkoren för människor där. Vi bidrar därmed till att de globala hållbarhetsmålen på sikt kan nås.

Nordiskt samarbete kan bland annat göra skillnad genom att

- visa på möjligheter i konventionerna - enskilda ämnen i befintliga konventioner
- visa på behov och lösningar i strategiskt viktiga frågor, särskilt i processen för "Beyond 2020" - målstruktur, behov av att kunna reglera bredare grupper av ämnen globalt, framtagande och spridning av information om ämnen.

Flera nordiska länder bedriver biståndsarbete inom kemikalieområdet - kan vi samverka mer där?

4 Förslag till samarbetsområden från nordiska kemikaliemyndigheter

Inför workshopen hade de nordiska ländernas deltagare i NKG blivit ombedda att lämna förslag till samarbetsområden, som kunde presenteras av myndigheternas representanter i inledningen av workshopen.

4.1 Miljöstyrelsen, Danmark (*Isabelle Navarro Vinten*)

I Norden finns gemensamma värderingar och prioriteringar. Eftersom vi har få experter i varje land, kan kunskapsdelning stärka den internationella genomslagskraften.

Strategisk viktiga samarbetsområder:

- Vi skal opbygge viden om stoffers effekter hurtigere:
 - Gennem gruppevurderinger og read-across, f.eks.
 - Stofgrupper: PFAS, bisphenoler, flammehæmmere.
 - Effekttyper: PBT, ED, DNT, CMR, allergi.
 - Ved at udvikle og bruge nye test- og non-test metoder
 - Ved at udvikle og deltage i implementeringen af nye værktøjer i reguleringen, bl.a. AOP, IATA, Defined Approaches.
- Vi skal arbejde økonomisk velfunderet:
- Cost-of-inaction projekter, f.eks. hormonforstyrrende stoffer i miljøet.

Kemikalieaspekter i andre hovedtemaer fram:

- Cirkulær økonomi: Viden om stoffers effekter og forekomst i produkter og affald.
- Klima og luft: Viden om stoffers effekter og forekomst i luft.
- Biologisk mangfoldighed: Viden om stoffers effekter på vilde dyr i naturen.
- Kust og hav: Viden om stoffers effekter og forekomst i vandmiljø.

4.2 TUKES och SYKE, Finland (*Annette Ekman, TUKES*)

Utgångspunkten är att det Nordiska ministerrådet är ett samarbetsorgan för de nordiska ländernas regeringar och därmed för kemikaliemyndigheterna. Mervärde i samarbetet leder till nordisk nytta!

Viktiga samarbetsområden är de som

- styrker kemikaliemyndighetens arbete och medverkar till genomförande av EU:s kemikalieregelverk (inkl. biocider och växtskyddsmedel)
- främjar åtgärder gällande hållbar utveckling
- bidrar till att ta fram information om hur kemikaliearbetet och de kemikaliepolitiska åtgärderna har utfallit

- bidrar till att påverka regionalt och internationellt kemikaliearbete i syfte att uppnå en hög skyddsnivå för människors hälsa och miljö.

Myndigheterna TUKES och SYKE presenterar följande förslag och prioriteringar för samarbetsområden:

- Maximera användningen av information i nordiska ländernas monitoreringsdatabaser (bl.a. kemikalieexponering, kemiska arbetssjukdomar, SPIN, screening), som underlag för
 - för riskhanteringsarbetet generellt (för prioritering av betänkliga kemikalier, bedömning av vidtagna åtgärders effekter)
 - vid implementeringen av EU:s kemikalie- och växtskyddsmedels-lagstiftning, för att förhindra negativa hälso- och miljöeffekter vid framtagning av internationella avtal och lagstiftning.
- Kunskapsuppbyggande verksamhet gällande riskbedömningsmetoder
 - (bl.a. non-test methods [(Q)SARs, grouping, read-across], Adverse Outcome Pathway, Defined Approaches, Integrated Approaches to Testing and Assessment).
- Samråd inför arbetet med utvecklingen av GHS systemet – nya uppkommande frågor.
- Samråd/samarbete inom EU:s norra zon vid genomförandet av EU:s växtskyddsmedelslagstiftning.
- Erfarenhetsutbyte, samråd och påverkan av testmetodarbetet inom OECD (bl.a. vad gäller non-animal testing, nanomaterial, ED, avfall,...).
- Verksamhet som bidrar till att målen med cirkulär ekonomi kan nås: möjligheter inom REACH/BPR/PPPR (tillståndsförfaranden) samt klimat- och luftvård, kunskapsuppbyggande verksamhet, Safe by design, "Successful substitution", konsumenternas medvetenhet.
- Öka kännedom, kunskapen och medvetenhet om kemikalier generellt hos allmänheten genom informationskampanjer (risker, säker användning, rätt till information, kemikalier i varor, substitution...).
- Effektiv, välfungerande, "riskfokuserad" tillsyn av efterlevnaden av EU:s kemikalierregelverk.
- Organisationen för verkställande av det nya Samarbetsprogrammet bör vara "gränsöverskridande" - samarbete mellan experter/undergrupper/projekt.

4.3 Umhverfisstofnun, Island (*Heiðrún Guðmundsdóttir*)

Island har cirka 338 000 invånare på en yta av ca 100 000 km². På den nationella miljömyndigheten EAI⁴ arbetar sju personer med kemikaliefrågor.

Det nordiska kemikaliarbetet är viktigt för EAI som inte deltar aktivt i flertalet EU-institutioner, men till en del deltar i ECHA:s arbete. Däremot medverkar EAI i nio av NKG:s undergrupper. Medverkan är viktig för införande och genomförande av kemikalielagstiftning i landet. Några exempel:

- The biocide and plant protection legislation – few authorised products, producers are not interested in small markets.
- Ozone Depleting Substances and F-gases
- Screening of pollutants in Nordic/Arctic oceans
- CLP, Inspection and enforcement
- PRTR on emission
- NORAP and NEXPO (observer)
- NPG, Nord-UTTE and Nano-G (excluded).

4.4 Miljødirektoratet, Norge (*Heidi Morka*)

Det er viktig å fortsette det nordiske samarbeidet på kjemikaliområdet, med hovedfokus på å påvirke internasjonalt. Tre hovedområder som bør prioriteres i ny miljøhandlingsplan.

Påvirke internasjonalt reguleringsarbeid i EU og globalt

Arbeidet med CLP, REACH, biocider, plantevernmidler og de globale konvensjonene er fortsatt veldig viktig:

- tenke nytt i forhold til hvordan vi best kan påvirke
- prosjekterresultater som kan benyttes rett inn i internasjonale reguleringsprosesser
- øke kunnskap om nye testmetoder, vvP-stoffer, bruk og eksponering, gruppering av stoffer, sårbare grupper, substitusjon.

Sammenheng mellom kjemikalier og klima/biodiversitet

Hvordan gripe an dette regulatorisk: faren for øket bruk av kjemikalier spesielt biocider og plantevernmidler, skal vi regulere for å hindre utlekking osv.

- Se arbeidet i Arktisk Råd og NKG mer i sammenheng.
- Trenger mer kunnskap om hvordan kjemikaliebruk påvirker biomangfold.

Mer samarbeid på tvers

Mellom de nordiske gruppene, innad i NKG og mot de andre gruppene/andre hovedtema i miljøhandlingsplanen, inkludert tema som sirkulær økonomi og mikroplast:

⁴ Environment Agency of Iceland

- felles prosjekter, gjerne med samarbeid som eksplisitt krav
- færre og større prosjekter, helst over flere år
- tenke nytt ved bevilgning av prosjektmidler.

Med ny handlingsplan vil det også være relevant å se på hva som er hensiktsmessig gruppestruktur, inkludert om vi bør ha færre undergrupper, evt. nye undergrupper. Opprettelse av ad hoc grupper anses ikke som hensiktsmessig.

Arbeidet under NKG på tilsynsområdet bør styrkes.

4.5 Kemikalieinspektionen, Sverige (Ivar Lundbergh)

Alla prioriteringar i MHP fortsatt aktuella. En kontinuerlig utveckling och genomförande av kemikaliekontrollen behövs, bl. a. för att nå hållbarhetsmålen.

Vissa prioriteringar i MHP 2013 - 2018 har fått ökad betydelse:

- Internationellt samarbete
 - 4.4 Vidareutveckla konventionerna internationellt (bl a SAICM bortom år 2020)
- EU Non-Toxic Environment – insatser behöver trappas upp angående:
 - 4.5 Utveckling av EU-regelverk (t.ex. skydd av barn och känsliga grupper)
 - 4.6 Hormonstörande ämnen
 - 4.7 Nanomaterial
 - 4.8 Biomonitoring
 - 4.8 Kemikalier i varor (inkl. giftfria livscykler för material)
 - 4.9 Kombinationseffekter
- Substitution av ämnen - ny institution i SE, EU N-T ENV ökar aktiviteten i EU, - Nordiskt substitutionscentrum – koppling till Svanen?

Förslag till nya prioriterade frågor inom **”Kemikalier – miljö och hälsa”**:

- Poly- och perfluorerade ämnen (nationellt förorenade områden, ECHA PFAS grupp, OECD GPF grupp)
- Kemikalier i plast (Nordiskt plastprogram, EU plattform, FN:s Havskonferens)
- Gruppbedömningar - olika skärningar: användning, strukturlikhet, egenskaper
- Ämnen i kontakt med livsmedel: kombinationseffekter => pilotstudier?

Övriga huvudtema - viktigt att kemikalier kommer med inom:

- Cirkulär ekonomi: hållbar utveckling inkl. säker användning av kemikalier
- Klimat och luft: kemikalier bidrar till klimatpåverkan och luftförorening
- Biologisk mångfald: kemikalier kan bidra till utarmning
- Kust och hav: förorening med kemikalier, plastprogram.

5 Sammanställning av förslag från workshopens gruppdiskussioner

5.1 Inledande kommentarer

I förberedelserna inför workshopen bedömdes det som viktigt att även diskutera de delar av det nya samarbetsprogrammet som ligger utanför kemikalieavsnittet.

Under workshopen lämnade deltagarna ett uttalat önskemål att kemikalieaspekter behöver beaktas i alla huvudteman i programmet. Förslag från workshopen på lämpliga frågor att inkludera skulle vara ett sätt att underlätta att sådana aspekter kommer med i de andra avsnitten i samarbetsprogrammet.

I avsnitt 5.3 till 5.6 finns sammanställningar av diskussionsgruppernas förslag till kemikalieaspekter som är relevanta att inkludera i programmets olika huvudteman. De är ett försök att ta fram underlag som skulle kunna användas för att föreslå texter om kemikalieaspekter att införa i de andra huvudtemana i miljö- och klimatsektorns samarbetsprogram för 2019-2024.

5.2 Kemikalier – miljö och hälsa

Relevans av prioriterade frågor i MHP 2013 – 2018

Deltagarna på workshopen var i stort sett överens om att så gott som alla prioriterade frågor/områden som nämns i kemikalieavsnittet i MHP 2013 - 2018 är fortsatt relevanta för nordiskt samarbete. Några riktlinjer från workshopen angående utvecklingen av ett nytt kemikalieavsnitt ges nedan:

- Det finns behov av omformuleringar i prioriteringarna, bland annat på grund av förändringar i inriktning och betydelse.
- Prioriteringarna bör innehålla övergripande syften/mål. Men inte vara konkretiserade i detalj, för att bibehålla flexibilitet i arbetet under den sexårsperiod som programmet ska gälla för.
- Prioriteringarna kan struktureras i grupper av områden med angränsande mål och aktiviteter.
- Angående punkt 4.10 i MHP 2013-2018 att ”Fortsette kartlegging av og utvikle indikatorer for miljøfarlige stoffer i nordiske havområder” föreslogs att NKG bör ta kontakt med HAV för att diskutera om denna prioritering bör flyttas till det nya avsnittet ”Kust och hav”, och om samarbete bör inledas mellan arbetsgrupperna i denna fråga.

Exempel på frågor/områden med ökande betydelse

Gruppdiskussionerna på workshopen kom fram till en rad frågor med ökande betydelse för samarbete. I följande lista ges exempel med motiv/argument för ökade aktiviteter angivna i *kursiv stil*.

- Nanomaterial: *tillägg av informationskrav i REACH, testmetodutveckling*
- Hormonstörande ämnen: *kriteriearbete i EU, ytterligare vägledning; testmetodutveckling*
- Alternativa testmetoder: *utveckling ökar av olika typer, t ex "in silico", "in vitro", djurfria metoder (Non-Animal Methods, NAM); koppling till utveckling av klassificeringskriterier och metoder att använda i riskbedömning (t ex Defined Approaches (DA), Adverse Outcome Pathways (AOP), Integrated Approaches to Testing and Assessment (IATA)).*
- Reglering av ämnesgrupper i EU: t. ex. *överföra arbetssätt för PFAS till andra grupper av ämnen.*
- Förstärkt internationellt arbete: *SAICM bortom 2020 – nytt globalt ramverk; reglering av ämnen som inte omfattas av nuvarande konventioner, vidareutveckla konventionsarbetet med nya ämnen*
- Identifiera nya ämnen i miljön: *screening av grupper av ämnen; bland annat i nordliga områden och Arktis.*
- Kemikalier i varor/material: *ökad information i varukedjan; reglering/vägledning; relevans för cirkulär ekonomi.*
- Substitutionsarbete: *nationellt, nordiskt, i EU och internationellt.*
- Tillsynssamarbete: *kemikalier i varor och produkter, återvinning, internet-handel.*

Nya prioriterade frågor för Miljö- och klimatsamarbetsprogram 2019 – 2024 (MKSP)

Flera nya områden som bör prioriteras identifierades. Nedan ges några exempel:

- EU-strategi för giftfri miljö: omfattar flera frågor/områden i MHP och nya frågor
- Inomhusmiljö
- Känsliga grupper – barn, gravida
- Bedömning och riskhantering av ämnen i grupper (t. ex. PFAS)
- Hållbar användning av kemikalier – nytt arbetssätt ("omvänd triangel" från avfallstrategi)
- "Cost of Inaction" som verktyg i riskhanteringsarbetet
- Utveckla substitutionsarbetet: nordiskt centrum?, partnerskap myndigheter - industri?
- Läkemedel och miljö: hur kan vi från NKGs sida bidra till att skydda miljön? Finns ett nordiskt samarbete på läkemedelsområdet?
- Effektiviserad EU-reglering - samarbete i det löpande arbetet, t. ex. kring dossierer för harmoniserad klassificering, begränsning – med inriktning på CMR, allergi, neurotox etc.

Förslag till förbättrad kommunikation om NKGs arbete

Hur kan programmets utformning stödja förbättrad kommunikation utåt om det nordiska kemikaliearbetet?

- Kan kommunikationen från projekt till NKG förbättras så att kommunikationen utåt om resultat blir bättre, t.ex. via de årliga rapporterna från undergrupper/projekt).
 - Feedback om "successkriterier" blir uppfyllda? En svårighet är att det tar lång tid innan man vet hur det har gått.
 - Feedback om acceptkriterier borde ingå i halvårs-/årsrapporter.

- Feedback om kommunikationsaktiviteter genomförts efter avslutat projektet.
- NKG kan arbeta för att kommunikationsplanerna i ansökningarna blir mer genomarbetade.

5.3 Cirkulär ekonomi

Säker kemikalieanvändning är nödvändig i en cirkulär ekonomi. Diskussionen av kemikaliefrågorna på workshopen presenteras här utifrån några olika utgångspunkter.

Förmedling av information om kemikalier i varor/material/avfall i leverantörskedjan (supply chain)

Både frågan om för *vilka* ämnen och *hur* information ska förmedlas togs upp. En konsultstudie inom EU Non-Toxic ENVironment identifierade också informationsbrist som ett huvudproblem/nyckelfråga. Märkning av material diskuterades, liksom pilotprojekt i t. ex. bygg och textilbranscherna samt att genomföra förbättringar i tillämpningen av spridning av information om kemikalier i varor i leverantörskedjan (t ex via UNEPS modell Chemicals in Products (CiP)). Frågan ställdes om tillgänglig lagstiftning, som Reach och byggreglerna, kan utvecklas inom området, t. ex. med krav på registrering av (särskilt) farliga ämnen i varor. En fråga om hur och var information bör samlas ställdes också, och en jämförelse gjordes med en databas för energiförbrukning (med en öppen vs. en konfidentiell del).

EU-regelverken

Ett nordiskt initiativ föreslogs om utredningar och förslag till hur åtgärder i en lagstiftning kan få effekter i andra regelverk, t. ex. klassificering, SVHC-identifiering och begränsning.

Kemikalier i importerade varor

Området är problematiskt och viktigt för att uppnå en säker kemikaliehantering. Ytterligare steg måste vidtas för utveckling på detta område. Kan nästa steg vara en vidareutveckling av Reach?

Plast

Materialen behöver utvecklas för att passa in i en cirkulär ekonomi. Ett problemområde är additiven av kemikalier, som tillsätts plast för att ge materialet olika egenskaper. Resultaten av den nordiska plaststrategin 2017 - 2018 bör utvärderas. Frågan ställdes också om hur vi ska samarbeta för att påverka EU:s plaststrategi. Ett förslag är att utreda möjligheterna till kemikaliemärkning/informationssystem för kemikalier i plast.

Stimulans av ”kemikaliesäker” tillverkning av produkter/varor

Substitution av kemikalier och innovation av varor som går att återvinna på ett ”kemikaliesäkert” sätt (”Safe by design”, ”Ecodesign”).

Samspel kemikalier, varor och avfall - "Chemicals Waste Products Interface"

På detta område finns viktiga frågor att arbeta med som identifiering av farliga ämnen i materialflöden (varor – avfall), oklarheter i "end-of waste" begreppet samt klassificering av avfall (saknar idag t.ex. hänsyn till egenskaper som PBT/vPvB). Frågan ställdes om samma regler ska gälla både nya och återvunna material.

Återvinning av material

Kunskap efterlystes om kvantiteter av material, och därmed ingående (särskilt) farliga kemikalier, som återvinns. Ett exempel kan vara kunskap om mängder och typer av farliga ämnen i varor som recirkuleras och vilka konsekvenser det får för människor och miljö. Material i kontakt med livsmedel nämndes som exempel.

Vilken typ av ämnen (farliga/särskilt farliga) som inte bör finnas i återvunna material bör identifieras. Kriterier för sådana ämnen skulle kunna utvecklas. Nyproducerade varor av återvunnet material ska inte innehålla sådana ämnen för att möjliggöra renare materialflöden. Exempel på material/varor att börja med är plast, elektriska och elektroniska produkter och byggprodukter. I avfallshanteringen måste det som inte ska återvinnas kunna skiljas ut.

Ökad tillsyn av sådana ämnen i återvunna material kommer att vara nödvändig. Gemensamma projekt föreslogs om varor producerade av återvunnet material och frågan om när avfall blir en vara igen (Reach artikel 2.6).

Återanvändning av slam

På grund av innehåll av kemikalierester kan återanvändning av slam på åkermark vara tveksam. Kan slamförbränning vara en lösning på problemen?

5.4 Klimat och luft

Kemikaliefrågor som identifierades

- Kemikalier som kan bidra till klimatförändring behöver identifieras.
- Konsekvenser för spridning av miljögifter vid ändrat klimat:
 - Ämnen som kan påverkas: F-gaser, POPs, kvicksilver
 - Ökad långväga transport genom luft?
 - Kan upptining av permafrost leda till att ämnen frigörs?
 - Kan ändringar av ozonlagret – ökad temperatur och ökad UV-strålning – leda till att ämnen frigörs?
- Ändrat klimat kan påverka spridning av ämnen i havet genom ändrad transport/spridning, ändrad offshore-verksamhet).
- Bidra till å fremme løsninger internasjonalt gjennom International Maritime Organization (IMO) for å redusere utslipp fra marin transport.

5.5 Biologisk mångfald

Kemikaliefrågor som identifierades

- Effekter av kemikalier på biologisk mångfald, kopplingar kemikalier – ekosystem.
- Ökad spridning och frisättning av tidigare bundna miljögifter som kan påverka näringskedjorna och påverka biologisk mångfald.
- Användning av växtskyddsmedel i kombination med jordbruksmetoder: populationseffekter, subletala effekter och indirekta effekter.
 - Behövs metodutveckling, forskning, litteratursammanställningar av befintlig kunskap för att kunna studera dessa effekter? Identifiera behov av nya studier. Se avsnitt i EU Non-Toxic ENVironment rapport.
 - Övergripande hållbarhetsaspekter i växtskyddsmedelsarbetet, hur tillämpas ramdirektivet för hållbar användning?

5.6 Kust och hav

Kemikaliefrågor som identifierades

- Utvidga tolkningen av ”Source to sea”: var finns källorna till farliga ämnen i havet, spridning till havsområden dels genom ämnen som släpps på marknaden, dels genom hanteringen av ämnena både på land och till sjöss.
- Screening, gemensamt arbete för övervakning av miljögifter (OSPAR och Arktis), fortsatt samarbete NKG – HAV, urval för screening i samarbeten med andra grupper.
- Mikroplast och marint skräp – bidra med kemikalieaspekten i mikroplast (avsiktligt tillsatt innehåll av kemikalier och ämnen som binder till partiklarna), tänk på samarbete mellan grupperna.
- Havsförurning och miljögifter?
- Veterinärmedicin i akvakultur (andra aktiva ämnen hanteras av i NKG etc.).
- Biocider/antifouling – sårbara vattenområden?
- Läkemedel via tillverkning, användning och avlopp: exponering av vattenmiljö.
 - Exempel: p-piller, antibiotikaresistens
 - Hur arbetar vi nordiskt med läkemedel och miljöfrågor?
 - EU-nivå: finns i tillståndsförfarandet miljödata för läkemedel som inte får användas? KOM/DG DENV har aktiviteter för att ta fram en strategi om läkemedel i vattenmiljö, offentligt samråd på gång om konsultstudie.
- Läkemedel tillverkningsprocesser: Best Practice modeller (framför allt relevant för påverkan internationellt?).
- Hur ändrat klimat kan påverka spridning av ämnen i havet genom ändrad transport/spridning, ändrad offshore-verksamhet.
- Oljeutvinning i nordliga/arktiska områden – utsläpp av miljögifter.
- Ökad sjöfart – speciellt i nordliga områden – ökade utsläpp av kemikalier från drivmedel, avfall, risker för haverier och utsläpp från last ombord.
- Sjöfart (skipstrafikk) – påverka internationella regler för transport för ökad kemikaliesäkerhet (t ex dubbelskrov) (jämför med punkt under MHP 2013-2018 2.1.

6 Organisation och samarbetsformer

6.1 Samarbete mellan NKG:s undergrupper och med andra arbetsgrupper under ÄK-M

Flera av NKG:s undergrupper vill enligt sina underlag till workshopen ha mer samarbete med andra undergrupper. På workshopen föreslog deltagare också mer informationsutbyte och samverkan i ansökningar mellan undergrupper om projekt. På workshopen lyftes även om dessa frågor behöver klargöras i gruppernas mandat för att understödja möjligheterna att samarbeta

- med andra undergrupper
- med andra arbetsgrupper.

Samarbete mellan undergrupper

Gruppdiskussionerna på workshopen föreslog följande punkter som svar på frågan om det finns behov av nya undergrupper/förändrade mandat för undergrupper:

- Att ombilda nätverket "Kemikalier i varor" till en undergrupp.
- Att överväga mer flexibla arbetsformer och nätverk istället för etablering av nya undergrupper, t.ex. för:
 - Varor (t. ex. Nordiska handlingsplanen för textil med flera områden)
 - Plastprogrammets genomförande
 - PFAS/mycket persistenta ämnen
 - att utveckla en handlingsplan för cirkulär ekonomi.

Några av dessa förslag passar även under samarbete med andra arbetsgrupper, se nedan.

Samarbete med andra arbetsgrupper

Ett ökat samarbete mellan de olika arbetsgrupperna under ÄK-M om hur man kan hantera kemikalieaspekter i andra huvudteman är önskvärt. Från diskussionerna dag 2 om kemikalieaspekter i andra huvudteman i det nya miljösamarbetsprogrammet finns en rad förslag (se listan nedan) till samarbetsområden med andra arbetsgrupper under ÄK-M. En aspekt på samarbete mellan arbetsgrupper som redan är vanlig i gruppernas arbetsprogram är samfinansiering av projekt, tex mellan NKG och HAV eller mellan NKG och KOL.

Konkreta förslag från undergrupper för samarbete sågs som en möjlig väg framåt på workshopen. Vissa samarbeten mellan NKG och andra arbetsgrupper om kemikalieaspekter kan hanteras inom andra huvudteman. Andra kan hanteras i gemensamma projekt och samarbeten mellan under- och arbetsgrupper (jfr Screeninggruppens planer på "City Leaks"). Finns det nordiskt samarbete om (miljöeffekter av) läkemedel – att kontakta för samarbete med NKG?

Några förslag från workshopen till samarbetsområden med andra arbetsgrupper

- HAV: Screening, utslipp til vann (utslipp til ferskvann under vanndirektivet), regler och strategier, kunskapsuppbyggnad (tillförsel av ämnen, Cost of inaction och

dokumentation av problem), bidra till att främja lösningar för minskning av utsläpp från marina transporter (IMO).

- KOL: Endringer i klima – påvirkning av kjemikalier på helse og miljø (NEXPO).
- NAG: Sirkulær økonomi, recirkulering av farlige ämnen i plast, textilier, avfall, material med de farligaste ämnena måste hanteras på rätt sätt, gjenvinning.
- HKP: Sirkulær økonomi, Svanen, bærekraftig bruk av kjemikalier (spesielt biocider og plantevernmidler).
- MEG: Samfunnsøkonomiske vurderinger, kost/nytte ved kjemikalierereguleringer.
- TEG: Effekten av miljøgifter på biologisk mangfold (eks. insekter som forsvinner).

6.2 Samarbete med andra aktörer

I förberedelserna inför workshopen bedömdes det som intressant att även diskutera arbetsformer för det nordiska samarbete och hur man kan hantera gränsytor mot aktörer i EU:s institutioner och medlemsländer m.m., samt att på motsvarande sätt identifiera samarbetspartners och organisationer som är intressanta i det internationella arbetet: FN (kemikaliekonventionerna) IMO, HELCOM, OSPAR, Arktiska rådet och Barentsrådet.

Vilken typ av frågor?

- Generellt intresse för mer sådant samarbete.
- Kjemikalier i varor (produkter) genom hela värdekedjan.

Vilka aktörer?

- EU: ECHA (inkl. ”expert groups”), EU-kommissionen, Medlemsländer, Industri (branschorganisationer), NGO i miljö- och hälsofrågor.
- Internationellt/globalt: organisationer som OECD och UNEP och länder.
- Nordiska projekt kan initiera projekt inom ECHA, WHO, FAO och OECD.
- Tvärsektoriellt samarbete med andra nordiska ministerråd, skogsbruk, jordbruk, fiske, utbildning och forskning, hälsa osv.

När bör samarbete inledas?

- Projektinblandning på tidigt stadium, som minimum information om Nordiska projekt som startar.
- Under planläggning av projekt och program.
- Mindre punktinsatser som inspel till EU, dialog med aktörer.
- Uppföljning av vad projekten leder till.

Hur genomföra samarbetet?

- Till exempel genom att: informera, engagera, samla in feedback, uppföljning av vad projekten leder till.

Övriga frågor kring samarbete

- Tvärsektoriellt samarbete med andra nordiska ministerråd, t ex skog, lantbruk, fiske, utbildning och forskning, hälsa osv.

7 Bilagor

7.1 Bilaga 1 – Program

Nordisk WS, PROGRAM 22-23 november 2017, reviderat 2017-11-21

Onsdag 22 november

Kl.	Programpunkt	
12:00 – 13:00	Lunch	
13:00 – 13:10	Inledning Genomgång av program	Nina Cromnier, Generaldirektör Gunilla Antvik, Rådgivare
13:10 – 13:20	Utveckling av nordiskt miljösamarbetsprogram 2019-24 (NMSP)	Jon Kahn, Skrivargruppen
13:20 – 14:30	Aktuellt inom EU och internationellt de närmaste åren med utblick till år 2030.	
	Agenda 2030 om hållbar utveckling	Mona Blomdin Persson, Avdelningschef
	Towards 2030: ECHA's strategic priorities 2019-23	Elina Karhu, Enhetschef
	EU:s strategi för giftfri miljö	Urban Boije af Gennäs, Nationell expert
	Den internationella arenan fram till och bortom år 2020	Ingela Andersson, Enhetschef
14:30 – 15:00	Preliminära förslag och prioriteringar kring strategiskt viktiga samarbetsområden för kemikalieavsnittet i det nya Miljösamarbetsprogrammet och kemikalieaspekter på andra huvudteman.	Företrädare för nordiska kemikaliemyndigheter
15:00 – 15:15	Kaffe	
15:15 – 17:00	Strategiskt viktiga frågor i huvudtemat Kemikalier – miljö och hälsa i NMSP. Gruppdiskussioner med frågeställningar inriktade på arbete i Norden, EU och internationellt. Samarbete mellan NKG:s undergrupper.	
17:00 – 17:30	Återsamling: Redovisning och sammanfattning	
19:00	Middag	

Torsdag 23 november

Kl.	Programpunkt	
9:00 – 11:00	<p>Kemikaliefrågor i NMSP:s övriga huvudteman, beslutade av MR-M för år 2019-2024:</p> <ul style="list-style-type: none">• Cirkulär ekonomi• Klimat och luft• Biologisk mångfald• Kust och hav <p>MR-M har betonat att arktiska frågor, digitalisering, 2030-agendan och Parisavtalet bör vara viktiga perspektiv i programmet.</p> <p>Samarbetsformer för det nordiska arbetet inklusive kontakter utanför Norden. Gemensam inledning följt av gruppdiskussioner, inkl. kaffe kl. 10:00</p>	
11:00 – 11:30	Återsamling: Redovisning och sammanfattning	
11:30 – 13:00	Lunch	
13:00 – 14:50	Sammanfattning av dag 1 och dag 2. Hur vi går vidare med förslagen.	
14:50 – 15:00	Avslutning	
15:00 -	Kaffe för den som har möjlighet	

Dokument:

[Nordiskt miljöhandlingsprogram 2013-2018](#) (4. Hälso- och miljöfarliga kemikalier s 37-38)

[Nordiskt plastprogram](#)

(Nordic programme to reduce the environmental impact of plastic)

[Chemicals and Waste Governance Beyond 2020](#) –
Exploring Pathways for a Coherent Global Regime

7.2 Bilaga 2 – Deltagare

Deltagare i workshop inför nordiskt miljösamarbetsprogram 2019-2022, Kämpasten, S						Uppdaterad 2017-11-21
Förnamn	Efternamn		Organisation	Land	Mailadress	Kommentar
Ingela	Andersson	Enhetschef	Kemikalieinspektionen	Sverige	ingela.andersson@kemi.se	
Mona	Blomdin Persson	Avdelningschef	Kemikalieinspektionen	Sverige	mona.blomdinpersson@kemi.se	
Annette	Ekman	Sektionschef	TUKES	Finland	annette.ekman@tukes.fi	NKG
Heidi	Morka	Seksjonsleder	Miljødirektoratet	Norge	heidi.morka@miljodir.no	
Isabelle	Navarro Vinten	Kontorchef	Miljøstyrelsen	Danmark	isnvi@mst.dk	
Ing-Marie	Olsson Resson	Enhetschef	Kemikalieinspektionen	Sverige	ing-marie.olsson@kemi.se	Repr NEXPO, NKG
Tiina	Putkonen	Direktör	TUKES	Finland	tiina.putkonen@tukes.fi	NKG
Mads	Thelander	Sektionsleder	Miljøstyrelsen	Danmark	mathe@mst.dk	
Gunilla	Antvik	Rådgivare	Kemikalieinspektionen	Sverige	gunilla.antvik@kemi.se	NKG
Heidrun	Gudmundsdottir	Koordinator NKG	Umhverfisstofnun	Island	heidrun@umhverfisstofnun.is	NKG
Ivar	Lundbergh	Expert	Kemikalieinspektionen	Sverige	ivar.lundbergh@kemi.se	NKG
Pia Linda	Sørensen	Sjefingeniør	Miljødirektoratet	Norge	pia.sorensen@miljodir.no	NKG
Daniel	Borg	Hälsoriskbedömare	Kemikalieinspektionen	Sverige	daniel.borg@kemi.se	NORAP
Terje	Haraldsen	Sjefingeniør	Miljødirektoratet	Norge	terje.haraldsen@miljodir.no	NBG
Lena	Hellmér	Toxikolog	Kemikalieinspektionen	Sverige	lena.hellmer@kemi.se	N-Nano
Marie-Louise	Holmer	AC-tekniker	Miljøstyrelsen	Danmark	mlh@mst.dk	Nord-UTTE
Anne-Marie	Johansson	Expert	Kemikalieinspektionen	Sverige	anne-marie.johansson@kemi.se	
Linda	Linderholm	Miljökemist	Naturvårdsverket	Sverige	linda.linderholm@naturvardsverket.se	N-PRTR, NScG
Anna	Nylander	Utredare	Kemikalieinspektionen	Sverige	anna.nylander@kemi.se	
Vanja	Solberg	Inspektör	Kemikalieinspektionen	Sverige	vanja.solberg@kemi.se	NTG
Camilla	Thorin	Agronom	Kemikalieinspektionen	Sverige	camilla.thorin@kemi.se	NPIvG
Urban	Boije af Gennäs	Nationell expert	KOM/DG ENV		Urban.BOIJE@ec.europa.eu	
Jon	Kahn	Konsult för skrivarbete		Sverige	kahns@comhem.se	
Elina	Karhu	Head of Unit	ECHA		elina.karhu@echa.europa.eu	
Satu	Reijonen	Seniorrådgiver	MR-S		sare@norden.org	
Nina	Cromnier	Generaldirektör	Kemikalieinspektionen	Sverige	nina.cromnier@kemi.se	Inledning 22/11
Julia	Sandbrink	Projektagassistent	Kemikalieinspektionen	Sverige	julia.sandbrink@kemi.se	

7.3 Bilaga 3 – Instruktioner för gruppdiskussionerna

Gruppdiskussion 1, onsdag 23 november

Gruppdiskussioner i tre grupper med två huvudsakliga frågeställningar.

Gruppindelning baseras på NKGs undergruppers arbetsområden och ett försök att gruppera de som har beröringspunkter och likartade frågor. Varje grupp bör först diskutera underlagen från de undergrupper som anges för den egna gruppen, men är sedan även fria att diskutera fritt kring andra undergruppers arbetsområden och andra (nya) frågor på kemikalieområdet. Förberedd ledare och rapportör samt ppt-mall för rapportering.

Fokus på innehåll i huvudtemat "Kemikalier, hälsa och miljö" samt samarbetsformer inom kemikalieområdet

1. **Innehåll i kemikalieavsnittet** i det nya miljösamarbetsprogrammet (här förkortat NMSP). Grupperna ska identifiera strategiskt viktiga och prioriterade områden att samarbeta kring med utgångspunkt i nuvarande miljöhandlings-program (MHP 2013-2018) och Midtvejsevalueringen av MHP och underlag från NKGs undergrupper till workshopen, samt mål för relevanta delar av Agenda 2030, EU Non-Toxic Environment och SAICM Beyond 2020.

Frågor att gå igenom i grupperna:

1. Vilka prioriteringar är fortsatt aktuella att ha med i det nya samarbets-programmet under detta tematiska område? Finns det förändringar i frågornas grad av betydelse?
 2. Vilka frågor inom området finns inte med i nuvarande MHP men bör finnas med i det nya samarbetsprogrammet?
 3. Leder nya prioriteringar och samarbetsfrågor till behov av nya undergrupper eller förändrade mandat i några av NKGs nuvarande undergrupper?
 4. Går det att identifiera aktiviteter för arbete i:
 - a. Norden (t ex som föregångsländer, frågor för politiskt samarbete i MR-M?),
 - b. EU (utveckling av regelverk och andra styrmedel/strategiarbete; genomförande av regler, t ex i vägledning och i effektivisering av EU-processer)
 - c. Internationellt (OECD, FN m fl organisationer)
 5. Hur kan programmets utformning stödja förbättrad kommunikation om det nordiska kemikaliearbetet utåt?
-
2. **Samarbetsformer**, mellan NKGs undergrupper, med andra arbetsgrupper under ÄK-M och med andra aktörer utanför Norden i EU och internationellt.
 1. Vilka är viktiga samarbetspartner i genomförandet av temaområdet?
 2. Hur kan programmet utformas för att säkerställa samverkan med dessa och andra relevanta aktörer?

Gruppdiskussion 2, torsdag 23 november

Gruppdiskussioner i fyra grupper om kemikalieaspekter i de övriga tematiska områdena i NMSP.

Gruppindelning baseras på de fyra huvudteman som ska ingå i NMSP, utöver kemikalieavsnittet. De fyra grupperna börjar med att diskutera sitt huvudtema, men är även fria att diskutera fritt kring andra huvudteman. Förberedd ledare och rapportör samt ppt-mall för rapportering.

Grupp 1: Cirkulär ekonomi

Grupp 2: Klimat och luft

Grupp 3: Biologisk mångfald

Grupp 4: Kust och hav

Frågor att gå igenom i grupperna:

1. Vilka kemikaliefrågor är relevanta i vart och ett av NMSPs huvudteman?
2. Var och hur bör kemikaliefrågorna i andra teman i omnämnas i NMSP för att komma med i arbetet med att genomföra programmet?
3. Ge förslag på samarbete med andra arbetsgrupper och andra aktörer utanför Norden för att uppnå att kemikalier tas med som viktiga frågor i andra huvudteman, och att vi bidrar till att hantera kemikaliefrågorna i andra huvudteman?

7.4 Bilaga 4 – Summering av förslag från gruppdiskussionerna

7.4.1 Bilaga 4.1 - Rapportering från gruppdiskussioner Dag 1 2017-11-22

Grupp 1: Relevans av frågorna i MHP 2013 – 2018 - förändrad betydelse (ökad/minskad)

Ange förändringar och gärna motiveringar till ändrad betydelse:

- Fortsatt relevanta: alla, MEN behov av omformulering. Inte konkretisera i för mycket detaljer, men med ett angivet syfte/mål:
 - tex alternativa testmetoder inkluderas så att de kan användas för t ex klassificering (och riskbedömning i Reach)
 - Guppbedömningar av ämnen omformulera kombinationseffekter?

Förändrad betydelse: "emerging" numera etablerade frågor (t ex NM, ED?)

- K&M: alternativa testmetoder; Fokus på mest farliga ämnena (CMR..., allergener) i samarbete om CLH-dossierer? (se NKIG underlag)
- NM: tillämpning av informationskrav i Reach => behov av testmetoder (MALTA-projekt just startat i EU angående modifiering av nuvarande tester, Nordiskt deltagande?); samarbete om vägledning till infokrav
- Gränsyta tester o klassificering: – Non-animal (NAM) testmetoder, som uppnår samma skyddsnivå som djurtester – (OBS! validering, positiva kontroller) - utveckla K&M kriterier för sådana tester i GHS
- Testmetoder – DNT (hjärnans utveckling) intresse i DK, i andra nordiska länder? Ja SE via EOGRTS - reprotox och alternativa metoder, relevant även för STOT RE =>=> Regulatorisk RM
- Testmetoder för ED fortsatt stort utvecklingsbehov, hälsa och miljö
- Inte längre relevanta:
 - Screening, ger det tillräckliga resultat för pengarna? Finns argument för: t ex att ha i uppföljning av en reglerings effekter.

Grupp 2: Relevans av frågorna i MHP 2013 – 2018 - förändrad betydelse (ökad/minskad)

Ange förändringar och gärna motiveringar till ändrad betydelse:

Fortsatt relevanta:

- EU/EØS
 - Strategi for giftfritt miljø
 - Mer effektiv EU-regulering
 - Regulering av stoffgrupper
 - PFAS + øvrige persistente stoffer
 - Hormonforstyrrende stoffer
 - Nano
 - Øvrige som bl.a Neurotox., allergi, CMR
 - Kombinasjonseffekter
 - sårbare grupper/barn
- Kjemikalier og klima
 - Ozongrubbens områder – vurderes også som et samarbeidsområde med KOL

Grupp 2: Relevans av frågorna i MHP 2013 – 2018 - förändrad betydelse (ökad/minskad)

- Tilsynssamarbeid
 - Internetthandel
 - Produkter
 - Gjenvunnet materiale – tilsyn hos de virksomheter som gjenvinner materialer
- Videreutvikle konvensjonsarbeidet
 - Få inn nye stoffer i konvensjonene
 - Beyond 2020, inkl globalt rammeverk
 - Videreutvikle eksisterende konvensjoner
- Forsterke det globale arbeidet
- Identifisere nye helse- og miljøfarlige kjemikalier i miljøet
 - Screening, overvåking
 - Gruppervurdering, alt. metoder, strukturlikhet
- Testmetoder
 - Harmoniserte metoder
 - 3R – alternative testmetoder

Grupp 2: Relevans av frågorna i MHP 2013 – 2018 - förändrad betydelse (ökad/minskad)

Inte längre relevanta:

- Kartlegging av og utvikle indikatorer for miljøfarlige stoffer i nordiske stoffer – sende over til HAV

Förslag till aktiviteter för olika frågor:

- Nordiskt
- EU
- Internationellt

Grupp 3: Relevans av frågorna i MHP 2013 – 2018 - förändrad betydelse (ökad/minskad)

Ange förändringar och gärna motiveringar till ändrad betydelse:

- Fortsatt relevanta:
 - Aktuella – Punkt 2 kvar som den är formulerad nu
 - Aktuella – men behöver omformuleras, bryt t. ex. ut "Beyond 2020" från punkt 4
 - För samman punkt 1, 3 och 4
 - För samman punkterna om Arktis
 - För punkt 5 – OK, ev tillsyn till egen punkt
 - För punkt 7 – formulera om, vi är ännu långt från riskerna, kan ev gå in under andra punkter
 - För punkt 8 Omformulera
 - För punkt 9 – vad vi vet inte mycket gjort än, formuleras om?
 - För punkt 10 – oklart om vad och något är gjort?
 - För punkt 11 – viktigt, men kan formuleras om
 - Formulera om punkt 6
 - Fortsättning följer...
 - Frågor om kvicksilver och POPs: i punkt 1, 3, och 4
 - Fråga om Arktis:

- Inte längre relevanta:

Förslag till aktiviteter för olika frågor:

- Nordiskt
- EU
- Internationellt

Grupp 3: Förslag till prioriteringar

- Forebygge og redusere grenseover-skridende utslipp av farlige stoffer som kvikksolv og organiske miljøgifter (POPs) gjennom å implementere og videreutvikle konvensjonene på kjemikalie- og avfallsområdet.
- Bidra til å skape et bedre internasjonalt regime for å regulere stoffer som ikke omfattes av eksisterende konvensjoner.
- Identifisere nye helse- og miljøfarlige kjemikalier i miljøet gjennom systematiske screeningprogrammer, blant annet i nordområdene og i Arktis
- Bygge opp og spre kunnskap om bruk av og eksponering for farlige stoffer,
- Påvirke utvikling av og samarbeide om gjennomføringen av EU/EOS-kjemikalierregelverket, inkludert REACH, klassifisering og merking (CLP), biocider og plantevernmidler, samt tilsynsarbeid

Grupp 3

- Påverka och bidra till utvecklingen av strategier och regelverk med betydelse för kemikaliearbetet i EU, exempelvis «A non-toxic environment», cirkulär ekonomi inkludert plaststrategin, ramdirektivet för vatten, läkemedel & miljö,
- Påvirke arbeidet med hormonforstyrrende stoffer i EU och internasjonelt (i annan punkt?)
- Bidra til å styrke beskyttelsen i forbindelse med risiko ved anvendelse av nanomaterialer (in i annan punkt?)
- Arbeide for regler som bidrar til mer informasjon om farlige stoffer i produkter og varer
- Gruppvis bedømmning. Arbeide for at kombinasjonseffekter vurderes i bedømming av kjemikaliers grad av risiko
- Bidra til utvikling av internasjonalt harmoniserte testmetoder
- samarbeid med Arktisk råd
- Använda tillsyn strategisk i utveckling och tillämpning av regelverk som påverkas av kemikaliearbetet, (andra huvudteman, internethandel...)
- substitution
- VP

Grupp 1: Nya prioriterte spørsmål i NMSP 2019-2024

Ange nye spørsmål du identifiserer:

- Monitoring indoor air and dust? (I Norden tilbringer vi 80% av tiden inomhus.) Kopplat till kemikalier i varor. HBM4EU, Pågår även nationella FoU projekt => hur överföra detta till regulatoriska sammanhang.
- Guppbedömningar av ämnen - omformulerat från nuvarande prioritering om kombinationseffekter?
 - Lär av erfarenheter från hur PFAS som grupp hanteras i Reach/CLP processer (Evaluation - - Restrictions) och POP förordningen.
- Hormonstörare: genomförande av kriterierna för biocider (PPP under förhandling), Reach tillämpar WHO/IPCS,
 - Kriterier bör vara harmoniserade för alla EU regelverk –
 - Vägledning, till kriterierna, behov av ytterligare vägledning, t ex hur testmetoder ska användas till kriterierna
 - Jämför PBT – fortsatt behov av utveckling av vägledning
 - Införande av informationskrav för ED i Reach bilagor?
 - Tillämpa GD på ämnen och utvärdera utvecklingsbehov
- Cost of Inaction (Col) - fler sådana utvärderingar, för inspel t ex till SEAC
 - Cost of Inaction "light" som verktyg i RMOA arbete
 - Nanomaterial ett bra exempel för Col
 - Col för ED och miljö? Svårt att värdera?
- (Klimat och luft, kemikalier)
- Läkemedel

Grupp 2: Nya prioriterade frågor i NMSP 2019-2024

Ange nya frågor ni identifierat:

- **Produkter och materialer – relevant för cirkulär ekonomi**
 - Förbättra information i leverandörskjeden
 - Gjenvunnet material – tillsyn hos de virksomheter som gjenvinner materialer
 - Följ upp den nordiske plaststrategien og Eus plaststrategi
 - Följ upp det nordiske arbeidet med tekstiler
- **Bærekraftig anvendelse av kjemikalier**
 - Nytt arbeidssett (omvendt triangel, ref avfallsstrategi)
 - Utvikle substitusjonssenter – felles nordisk? /Partnerskap mellom virksomheter og myndigheter
 - Strategi for bærekraftig bruk av
 - Planteremiddel
 - Biocider
 - Allmenne kjemikalier
- **Oppbygging av kunnskap**
 - Konsekvenser
 - Kostnader
 - Informasjonssystemer
 - Kombinasjonseffekter

Grupp 3: Nya prioriterade frågor i NMSP 2019-2024

Ange nya frågor ni identifierat:

- *Farliga ämnen som inte omfattas av konventioner...*
- *vVP – kriterier, förändrad reglering, substitution, gruppvis, (reglering av större grupper av ämnen?)*
 - PFAS – begränsa, samarbeta om åtgärder?*
 - Kombinationseffekter – börja här som "pilot?"*

Kemikalier i cirkulär ekonomi – kemikalier som inte ska finnas i återanvändning – kriterier? Bakgrundsdocument som visar t ex konsumenters acceptans, vad det kostar att ha kemikalierna tillättna jämfört med att ta bort dem från användning. Backa upp argumentation med kostnadsberäkningar.

Kemikalier och (mikro)plaster-

Kunskapsuppbyggnad riskvärdering baserade på nya metoder – AOP, IATA, QSAR

Aktiviteter

- Nordiskt
- EU
- Internationellt

Grupp 2: Behov av nya undergrupper till NKG

- *Ange nya undergrupper/förändrade mandat ni ser behov av:*
- Vurdere mer fleksible arbeidsformer og nettverk fremfor etablering av nye undergrupper, f.eks produkter, tekstiler, plast, PFAS/svært persistente stoffer
 - Uansett arbeidsform bør det utarbeides tydelige mandater

Grupp 1: Samarbete mellan NKGs undergrupper och med ÄK-M arbetsgrupper

Ange vilka undergrupper och vilka frågor som är aktuella.

- mer samarbete mellan undergrupper, t ex NordUTTE- NKIG, samordnade möten i undergrupper.
- Årliga möten i undergrupper mycket viktiga för utbyte av planer etc, och utveckling av nya projekt att ansöka om.
- Nätverkande (WS vartannat år?) mellan undergrupper (och NKG?) för att tillsammans planera bredare projekt, och utvärdera hur tidigare projekt har gått.
- Projekt över längre tid än flera år önskvärt. NKG har ettårs budget och kan inte garantera flera års anslag, men stödjer ofta fleråriga projekt (ungefär hur stor andel av budget?).

Grupp 2: Samarbete mellan NKGs undergrupper och med ÄK-M:s arbetsgrupper

Ange vilka under- och arbetsgrupper och vilka frågor som är aktuella.

- Flere av NKGs undergrupper ønsker mer samarbeide med andre undergrupper (ref gruppens underlagsdokumenter) og med andre arbeidsgrupper
- Tydeliggjøre undergruppens mandat på dette området
- Nettverk utover de etablerte gruppene på ad hocbasis og temabasis, eks. Følge opp den nordiske plaststrategien, handlingsplan for sirkulær økonomi

Grupp 1: Samarbete med aktører utanför Norden, dvs i EU och internationellt

Generellt interesse för mer sådant samarbete

Projektinblandning (på tidigt stadium), och uppföljning av vad projekten leder till. Se underlag från Nnano grupp.

- Vilken typ av frågor?
- Vilka aktörer (t ex ECHA, KOM, medlemsländerna)
- När bör samarbete inledas?
- Hur genomföra samarbetet?

Grupp 1:Förslag till förbättrad kommunikation

- *Hur kan programmets utformning stödja förbättrad kommunikation om det nordiska kemikaliarbetet utåt?*
- Kan man förbättra feedback (t ex via årsrapporter?) till NKG från undergrupper från projekten för kommunikation om vad som uppnåtts? Feedback om succeskriteriernas uppfyllande? En svårighet är att det tar lång tid innan man vet hur det har gått.
- Kommunikationsplanerna mer genomarbetade i ansökningar.

7.4.2 Bilaga 4.2 - Rapportering från gruppdiskussioner Dag 2 2017-11-23

Frågeställningar att diskutera

Starta med att diskutera er grupps huvudtema och diskutera sedan även fritt för övriga huvudteman i NMSP.

- Var och hur bör vi få med kemikalieaspekter i NMSP:s huvudteman
 - Cirkulär ekonomi
 - Klimat och luft
 - Biologisk mångfald
 - Kust och hav
- Samarbete – vilka behov finns för samarbete:
 - mellan undergrupper till NKG,
 - med andra arbetsgrupper under ÄK-M,
 - med aktörer utanför Norden, dvs i EU (ECHA, KOM, MS m fl) och internationellt (OECD, FN etc).

Frågeställningar att diskutera

- Frågor att gå igenom i grupperna:
1. Vilka kemikaliefrågor är relevanta i vart och ett av NMSPs huvudteman?
 2. Var och hur bör kemikaliefrågorna i andra teman i omnämnas i NMSP för att komma med i arbetet med att genomföra programmet?
 3. Ge förslag på samarbete med andra arbetsgrupper och andra aktörer utanför Norden för att uppnå att kemikalier tas med som viktiga frågor i andra huvudteman, och att vi bidrar till att hantera kemikaliefrågorna i andra huvudteman?

Grupp 1: Övergripande frågor - Kemikalier i Cirkulär Ekonomi

- Säker återanvändning av material
 - Kunskapsuppbyggnad
 - Förmedling av information
 - Fokusera på material som länk mellan ämne och varor

Grupp 1: Kemikalieaspekter i andra huvudteman i NMSP: Cirkulär ekonomi

- **EU regelverkens samspel – kemikalier, varor, avfall:**
 - Nordiskt initiativ: utredningar och förslag om hur åtgärder i en lagstiftning kan få för effekter i andra regelverk, ex. klassificering, SVHC, begränsning
 - Vad blir effekterna av undantag från begränsning för återvunnet material?
- **Information förs vidare i hela kedjan**
 - -> pilot projekt – t.ex. bygg- textilbranscherna, Chemicals in products (CiP) implementering
 - Bygga på tillgänglig lagstiftning: REACH och byggreglerna, utveckling av lagstiftningarna Lex registrering av ämnen i varor
 - Info om vilka ämnen? Alla? Några grupper? Ta fram Pros and Cons
 - Studie gällande "märkning av andel återvunnet material" [överflödig om/då samma regler gäller för nytt och återvunnet material. Affärsargument!]
 - Var samlas informationen? Jfr databas för energiförbruk (öppen vs. konfidentiell del)
- **Plast**
 - Nordiska plaststrategi, t.o.m. 2018 - utvärdering i fht. EU:s strategi, hur gå vidare?
 - Utredning om möjligheterna till kemikaliemärkning/informationssystem för kemikalier i plast
 - Problemområde additiven
 - Målgrupp för informationen: företag – företag

Grupp 1: Kemikalieaspekter i andra huvudtema i NMSP: Cirkulær økonomi

- **Vad är inte lämpligt att återvinna (icke önskade ämnen) för alla användningsområden?**
 - Syfte: Möjliggöra renare materialflöden/-strömmar
 - Framtagning av vägledning?
 - Vilka ämnen behöver tas bort från cirkulationen?
 - Användningshierarki
 - Material i kontakt med livsmedel
 - Fokus på vissa effektområden i ett nordiskt projekt
- **Stimulera tillverkning av produkter/varor/material som går att återvinna "kemikaliesäkert"**
 - Substitution och innovation, Safe by design
- **Problemområde – importerade varor**
 - Vad behöver göras? Vad är nästa steg, vidareutveckling av REACH??

Grupp 1: Kemikalieaspekter i andra huvudtema i NMSP: Cirkulær økonomi

- **Ökad tillsyn av ämnen i återvunnet material**
 - Gemensamma projekt: Varor av återvunnet material; När bli avfall vara igen (REACH art. 2.6)?
 - Samma regler för nytt och återvunnet material?
 - Märkning av återvunnet material
 - Kunskapsanvisning av tillsynsaktiviteterna

Grupp 2: Kemikalieaspekter i andra huvudtema i NMSP: Cirkulær økonomi

- Kemikalieaspekter må vurderes i forbindelse med sirkulær økonomi
- De farligste stoffene skal ikke gjenvinnes – må skilles ut fra materialene som skal gjenvinnes, eks.
 - Spesielt visse plastmaterialer (spesielt PVC)
 - Elektriske og elektroniske produkter
 - Byggematerialer
- Materialer med de farligste stoffene må behandles forsvarlig (NAG)
- Ny produksjon av produkter med gjenvunnet materiale skal ikke inneholde "nye" skadelige stoffer - "Safe by design"

Grupp 2: Kemikalieaspekter i andra huvudtema i NMSP: Klimat och luft

- **Stoffer som kan påvirkes ved endringer i klima:**
 - F-gasser
 - POPs
 - Kvikksølv og andre tungmetaller
- **Endringer i klima: hva er konsekvensene for spredning av miljøgifter**
 - Økt transport gjennom luft?
 - Økt temperatur – smelting av permafrost -frigivelse av stoffer?
 - Endringer i ozonlaget – økt temperatur og økt UV-stråling - kan det påvirke frigivelse av stoffer?

Grupp 2: Kemikalieaspekter i andra huvudtema i NMSP Biologisk mangfold

- Effekten av miljøgifter på biologisk mangfold (eks. Insekter som forsvinner)
- Klimaendringer som medfører økt spredning og frigivelse av miljøgifter som kan påvirke næringskjeden og medføre negative effekter på biologisk mangfold

Grupp 2: Kemikalieaspekter i andra huvudtema i NMSP: Kust og hav

- OSPAR og Arktis – felles arbeide for overvåkning av miljøgifter
- Biocider/antifouling – sårbare vannområder
- Oljeutvinning i nord/arktiske områder – utslipp av miljøgifter
- Avrenning fra land – spredning av miljøgifter til havområder
- Plast og mikroplast
- Havforsuring og miljøgifter?
- Økt skipstrafikk – spesielt i nordområdene – økt utslipp av kjemikalier fra drivstoff, avfall, risiko for havarier og utslipp fra last ombord

Grupp 2: Samarbeide mellom NKGs undergrupper og med ÄK-M arbeidsgrupper

- NKG kan samarbeide med HAV, KOL, NAG, HKP, MEG, TEG
 - HAV: Screening, utslipp til vann (utslipp til ferskvann/vanndirektivet),
 - KOL: Endringer i klima – påvirkning av kjemikalier på helse og miljø (NEXPO)
 - NAG: Sirkulær økonomi, plast, tekstiler, avfall, gjenvinning
 - HKP: Sirkulær økonomi, Svanen, bærekraftig bruk av kjemikalier (spesielt biocider og plantevernmidler)
 - MEG: samfunnsøkonomiske vurderinger, Kost/nytte ved kjemikalierereguleringer/ikke reguleringer
 - TEG: Effekten av miljøgifter på biologisk mangfold (eks. Insekter som forsvinner)

Grupp 2: Samarbeide med aktører utanför Norden, dvs i EU og internationellt

- Vilken typ av spørsmål? Kjemikalier i produkter gjennom hele verdikjeden, likestilling i vid forstand (eks produksjon av tekstiler i Asia)
- Vilke aktører (t ex ECHA, KOM, medlemslandene)? ECHA - nordiske prosjekter kan initiere EU-prosjekter gjennom ECHA, WHO, FAO, OECD
- Når bør samarbeide innledes? Under planlegging av prosjekter og programmer
- Hur gjennomføre samarbeidet? Tidlig finne og etablere kontakt med de man skal samarbeide med

Grupp 2: Övriga kommentarer från gruppen

- likestilling i vid forstand (eks produksjon av tekstiler i Asia)
- Samarbeide tverrsektorielt – med andre nordiske ministerråd, eks. Skog, landbruk, fisk, utdanning og forskning, helse, osv.

Grupp 3: Kemikalieaspekter i andra huvudteman i NMSP: Cirkulär ekonomi

- Återanvändning av slam med kemikalierester – slamförbränning?
- Problem med återvinning av material med kemikalierester, många exempel finns.
- Kriterier för ämnen som inte ska få ingå i återvunna material.
 - Hur definiera "substances of concern"? SVHC är för begränsat. Förslag (i EU NT ENV??) - ämnen med långsiktiga hälso- och miljöeffekter.
 - Hur undvika att sådana ämnen tillförs materialen => "ecodesign".
- Chemicals Waste Products Interface utredningen
 - Identifierar viktiga frågor att jobba med – lösa
 - Förekomst av farliga ämnen i materialflöden
 - Brist på info om vilka sådana ämnen som finns i varor => avfall
 - Oklarheter i end-of waste begreppet
 - Klassificering av avfall (saknar t ex PBT/vPvB)
- EU N-T ENV konsultstudie identifierar också informationsbrist som huvudproblem/nyckelfråga

Grupp 3: Kemikalieaspekter i andra huvudteman i NMSP Biologisk mångfald

- Västskyddsmedelsanvändning, i kombination med jordbruksmetoder populationspåverkan, subletala effekter, indirekta effekter
 - Hur ska man kunna studera dessa effekter? Behövs metodutveckling, forskning, litteratursammansställningar av befintlig kunskap? Identifiera behov av nya studier. Se avsnitt i EU N-T ENV rapport (och länk i Urbans ppt).
 - Övergripande hållbarhetsaspekter i västskyddsmedelsarbetet, hur tillämpas ramdirektivet för hållbar användning?
 - Biologisk mångfald - inkludera kemikalier som påverkande faktor.
- Läkemedel via användning och avlopp => exponering av vattenmiljö
 - Exempel: p-pillar, antibiotikaresistens,
 - Hur/Arbetar vi nordiskt med läkemedel och miljöfrågor?
 - EU nivå: Finns miljö-data för läkemedel som inte får användas i tillståndsförfarandet.
 - EU nivå: KOM/DG DENV har aktiviteter för att ta fram en strategi om läkemedel i vattenmiljö, offentligt samråd på gång nu om konsultstudie
- Läkemedel tillverkningsprocesser, Best practice modeller ffa för internationell

Grupp 3: Kemikalieaspekter i andra huvudteman i NMSP: Kust och hav

- Veterinärmedicin i akvakultur (andra aktgiva ämnen hanteras av kemikalier i NBG etc)

Grupp 3: Övriga kommentarer från gruppen

- Fråga 2: Kemikalieaspekter bör omnämnas i de andra huvudteman i programmet. Textförslag från oss för att underlätta det.
- Fråga 3: Ökat samarbete behövs mellan arbetsgrupperna under ÄK-M om hur man kan hantera kemikalieaspekter i andra teman. Konkreta förslag från undergrupper för samarbete.
- Mer informationsutbyte och samverkan i ansökningar mellan undergrupper om projekt.
- Samfinansiering mellan arbetsgrupper (t ex NKG och HAC, eller KOL).

Grupp 4: Kemikalieaspekter i andra huvudteman i NMSP Biologisk mångfald

- Kopplingar kemikalier – ekosystem...

Grupp 4: Kemikalieaspekter i andra huvudteman i NMSP: Kust och hav

- "Source to sea" – utvidga tolkningen:
 - Var finns källorna till ämnena i havet?
 - Ämnen som placeras på marknaden (industrikemikalier, läkemedel, bekämpningsmedel, konsumentkemikalier)
 - Hanteringen av ämnen (industri, jordbruk och konsumenter)
- Sjöfart – påverka internationella regler för transport för ökad kemikaliesäkerhet (dubbelskrov) (jämför punkt under MHP 2013-2018 2.1 Klimat och luft: Bidra till å fremme løsninger internasjonalt gjennom International Maritime Organization (IMO) for å redusere utslipp fra marin transport
- Mikroplast och marint skräp (söppel) – bidra med kemikalieaspekten i mikroplast (avsiktligt tillsatt innehåll av kemikalier och ämnen som binder till partiklarna), tänk på samarbete mellan grupperna
- Hur ändrat klimat kan påverka spridning av ämnen i havet (ändrade transport av ämnen, ändrad offshore-verksamhet)
- Screening – fortsatt samarbete HAV och NKG, urval för screening i samarbeten med andra grupper

Grupp 4: Samarbete mellan NKGs undergrupper och med ÄK-M arbetsgrupper

- Mötesplatser, gemensamma projekt och samarbeten mellan undergrupper och mellan arbetsgrupper (ex. Screeninggruppens planer på "City leakage"
- Svårt att identifiera konkreta samarbeten för att vi har för lite insikt arbetet hos HAV och andra arbetsgrupper

Grupp 4: Samarbete mellan NKGs undergrupper och med ÄK-M arbetsgrupper

- Mötesplatser, gemensamma projekt och samarbeten mellan undergrupper och mellan arbetsgrupper (ex. Screeninggruppens planer på "City leakage"
- Svårt att identifiera konkreta samarbeten för att vi har för lite insikt arbetet hos HAV och andra arbetsgrupper

Grupp 4: Samarbete med aktörer utanför Norden, dvs i EU och internationellt

Kust och hav

- Vilken typ av frågor?
 - Regler och strategier
 - Kunskapsuppbyggnad (tillförsel av ämnen, cost of inaction, dokumentation av problem).
 - Vilka andra aktörer ska beakta kemikaliefrågor?
- Vilka aktörer (t ex ECHA, KOM, medlemsländerna)
 - ECHA och övriga EU
 - FN (kemikaliekonventionerna) och IMO (havsfrågor)
 - HELCOM
 - OSPAR
 - Arktiska rådet
 - Barentsrådet
- När bör samarbete inledas? Mindre punktinsatser som inspel till EU, dialog med aktörer
- Hur genomföra samarbetet?

7.5 Bilaga 5 – Underlag från NKGs undergrupper inför WS

7.5.1 Nordiska biocidgruppen – NBG

Proposal to the NKG workshop in Sweden November 2017 about "cooperation on chemicals 2019-2022" from the Nordic Biocide group (NBG)

Biocidal products (BP) embrace a lot of different products, like for instance disinfectants, wood preservatives, insecticides, rodenticides etc. The intention is to destroy or control harmful or unwanted organisms (such as viruses, bacteria, fungi, insects or vertebrate animals), and are used in a wide variety of ways. A large number of professional users and citizens is often in contact with BP in their daily lives.

Most BPs have an important utility value, but on the other hand they can also be hazardous to health and/or the environment. Therefore, NBG will suggest sustainable use of biocide products as a subject for the Nordic "miljöarbetsprogram 2019-2022".

The biocidal product market is relatively uniform in the Nordic countries, as we all have a tradition of strict control of chemicals. Environmental conditions and policy as well as the whole culture related to the use of biocides in industry areas, working places and even private household are very similar, and differ from conditions in the central or southern Europe. For instance, we have nearly similar risk mitigation measures both for health (e.g. personal protection equipment) and for the environment. Nevertheless, we are small according to our populations, and the resources in the biocide work are limited. Exchange of information between Nordic countries about the use of BP, risk mitigation methods, best practices and alternative control measures etc. is therefore very important.

Sustainable use can be defined for BP as the objective of reducing the risks and impacts of the use of BP on human health, animal health and the environment and of promoting the use of integrated pest management and of alternative approaches or techniques such as non-chemical alternatives to BP. This can be reached through different means and more targeted actions, such as stricter restrictions and attitudes.

The authorisation scheme of BP in EU is based on a two-step approach: First, the active substance responsible for the biocidal effect has to be approved at EU level, after an assessment of its hazardous properties and possible risks. Second, every biocidal product has to be authorised at EU or national level. The time limits for evaluation, commenting and approval of BP in the Member States (MS) have become very strict at the same time as MS should have set more focus on conditions of approval, risk mitigation methods and stricter restrictions, and also efficacy of the products. Besides, new product types are continuously coming for approval and evaluation. New fields of technical expertise become necessary, as the expectations of the evaluations become higher from the other member states because of the increased experience with evaluations of biocidal active substances and products. Thus, exchange of knowledge, information and harmonisation between Nordic countries becomes even more important.

Biocide products and plant protection products contains some of the same active substances, and for plant protection products there is a separate Directive for sustainable use. When it comes to BP, the EU Commission has emphasized communication and awareness campaigns to inform end-users and enforcement investments. MS are encouraged to implement supporting actions for

sustainable use. Some Nordic countries have started or are going to start to prepare national principles or even national strategy for sustainable use of biocides. Exchange of information between Nordic countries about the use of BP, risk mitigation methods, best practices etc. is therefore very important. Nordic countries could also benefit if they could coordinate the work regarding public consultations for substances that are candidates for substitution or fulfill exclusion criteria, or other current issues. This work could be shared by changing information about essential use of the products on the market and by national comparative assessment of BPs.

7.5.2 Nordiska exponeringsgruppen - NEXPO

2017-10-27

NKG assignment to NEXPO

Q1: Which issues within your group's field do you consider strategically important to prioritise for the next Nordic environmental action program 2019-2022 and, in a longer perspective, contribute to the sustainability goals of Agenda 2030?

Many chemicals with scarce information on use and exposure

Chemical risk assessment rests upon two pillars of equal significance for the outcome - the hazard assessment and the assessment of exposure, including exposure to workers, consumers, the general population and the environment (in many cases overlapping). For many dangerous chemicals, we lack information about use and exposure, which is challenging for the authorities when prioritising chemicals for further work. In 2018, REACH registrations will be made for many substances, but exposure and risk assessment will be lacking for substances presumed not to be hazardous. Use pattern (the sum of various use descriptors, and registered amounts) will be the basis for assessing the exposure potential for the authorities when prioritising chemicals. Methods for addressing groups of substances simultaneously (e.g. from common use or structure) and mixed exposure (both combined and aggregated) will be a starting point in many cases.

Monitoring

As the number of substances with minimal data increases under REACH, it will be important to use all sources of information to evaluate exposure. Monitoring, both of humans and the environment, will be increasingly important in this respect. Monitoring can also serve to give input to prioritisations of chemicals, to ensure that chemicals that matter are regulated.

Circular economy - new challenges for exposure assessment

Circular economy, including the reuse and recycling of articles, presents new and challenging exposure situations, since the chemical composition of the article will often not be available throughout the value chain.

Several exposure issues contribute to the SDGs of Agenda 2030. Especially goal 12, 3 and 6, but also 8, 14, 15, 11 and 2.

Q2: In what contexts and in what ways do you see that it would be advisable at an earlier stage to inform or involve different actors in the EU and internationally in Nordic cooperation?

Influencing Europe

NEXPO has established good relations with the European Chemicals Agency and have cooperated on various projects, such as capacity building and policy making workshops, for years. Also, NEXPO members participate in the informal European exposure network of MS participants named REACH Exposure Expert Group, REEG. We will continue to inform ECHA and MS on NEXPO activities (e.g. workshops, and publication of reports).

Currently, there is an initiative on-going in ECHA on the development of a better meeting place to discuss use and exposure, where it will be especially important that also Nordic authorities contributes actively.

7.5.3 Nordiska klassificeringsgruppen – NKIG

Vilka frågor inom er grupps arbetsområde ser ni som strategiskt viktiga att prioritera för nästa nordiska miljösamarbetsprogram 2019 - 2022 och för att i ett längre perspektiv bidra till hållbarhetsmålen i Agenda 2030?

Challenges and emerging issues in classification; Nordic coordination and preparation of input to EU/UN discussions. Examples of relevant topics:

- Nanomaterials: how to classify substances and mixtures correctly and ensure that the regulation is fit for purpose?
- Bioelution/classification of metal alloys and possibly other mixtures: Are the current criteria suitable or how could/should bioavailability be considered? What will be the outcome of the ECHA working group on bioavailability and how do we ensure that the existing classification system is not compromised?

From animal to non-animal methods in toxicological testing: What is the impact on the GHS/CLP classification criteria and how do we ensure that the protection level is maintained?

- New test methodologies and combinations of “alternative” types of information are emerging to predict the properties of chemicals without the use of animals (e.g. *in-vitro*, *in-chemico* & *in-silico* methods, read-across, Adverse Outcome Pathways, “defined approaches”)
- In the near future, the classification criteria should thus be refined to integrate such new types of information (given that the protection level is considered to be maintained). Furthermore, timely adaption of CLP/GHS classification criteria is needed when information requirements change in related legislation

Contribution to replacement of the most hazardous substances (and mixtures) through harmonised classification?

- Focus on CMRs, sensitizers and the most environmentally hazardous substances
- Promote drafting of (Nordic) CLH proposals; grouping of substances

Relevant Agenda 2030 goals

- Goal 3. Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages
 - o 3.9 By 2030, substantially reduce the number of deaths and illnesses from hazardous chemicals and air, water and soil pollution and contamination
- Goal 12. Ensure sustainable consumption and production patterns

- 12.4 By 2020, achieve the environmentally sound management of chemicals and all wastes throughout their life cycle, in accordance with agreed international frameworks, and significantly reduce their release to air, water and soil in order to minimize their adverse impacts on human health and the environment

I vilka sammanhang och på vilka sätt ser ni att det vore förelaktigt att på ett tidigare stadium informera eller involvera olika aktörer i EU och internationellt i det nordiska samarbetet?

The Nordic classification group usually informs of its upcoming and present projects but it is important to consider this case-to-case and especially when starting new projects

- Nordic projects should be informed to ECHA, the Commission, the member states; the UN GHS Sub Committee, the OECD; relevant industry
- ECHA expert groups and other working groups are also excellent fora to inform and engage, also to get feedback
- Collaboration with other Nordic working groups under the NKG is also very important and could accelerate and improve the outcome of the projects
- The nanomaterial classification work needs input from all these stakeholders to succeed.
- Regarding the non-animal test methods & classification criteria work it is very critical that the Nordic countries are involved at the UN GHS level. It is also Important that the classification group communicates with NORD-UTTE to ensure that the relevance for classification is considered in the development of test methods.

7.5.4 Nordiska Nanomaterialgruppen – N-Nano

Vilka frågor inom er grupps arbetsområde ser ni som strategiskt viktiga att prioritera för nästa nordiska miljösamarbetsprogram 2019 - 2022 och för att i ett längre perspektiv bidra till hållbarhetsmålen i Agenda 2030?

Upcoming issues and challenges in implementing and enforcement of REACH regulation for nanomaterials and keeping up with innovation.

- How to ensure that the regulation is fit for purpose?
 - Promote better and predictable regulation;
 - Important to keep up with the innovations in nanotechnology:
 - Reduced time to market - The time from R&D to market is reduced, the industry bring new nanos in the market faster.
 - nth generation of nanomaterials. If the regulation now applies to the 2nd generation of nanomaterials it might not be applicable to the nth generation with new properties.
- How to help SMEs to fulfill their obligations?
 - REACH Annexes and guidance documents should give clarity on the method(s) that can be applied
- How to ensure effective and coherent enforcement of registration updates of nanomaterials?
 - Enforcement of the REACH regulation at the MS level since the future update of REACH Annexes comes too late for the last registration deadline

Update of testing methods for nanomaterials; From animal to non-animal methods in (eco)toxicological testing of nanomaterials; acceleration and facilitation of fulfilment of information requirement obligations under REACH

- Test methods will in most cases need adaptations for nanomaterials;
 - support OECD work and co-ordinate with NordUtte;
 - promote utilization of EU NanoSafety Cluster project outcomes
- How to keep up with the science in fulfilling the information requirements under REACH?
 - New test methodologies and combinations of “alternative” types of information are emerging to predict the properties of chemicals without the use of animals (e.g. *in vitro*, *in chemico* & *in silico* methods, Adverse Outcome Pathways, “defined approaches”; read-across, grouping);
 - it should be ensured that these new approaches and methods are also applicable to nanomaterials

- Co-operation at different levels is important:
 - OECD; NanoSafety Cluster;
 - NordUtte;
 - Nordic classification group

National market surveillance of nanomaterials; contribution to ECHA Nano Observatory

- Some Nordic countries (DK, NO, SE) collect information of the nanomaterials through product registries;
 - the utilization of this information should be ensured also for other interested such as ECHA Nano Observatory

Contribution to replacement of the most hazardous substances

- Promote Safe-by-design concept in R&D of nanomaterials;
 - create closer contacts with nanotechnology industry

Relevant Agenda 2030 goals

- Goal 3. Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages
 - 3.9 By 2030, substantially reduce the number of deaths and illnesses from hazardous chemicals and air, water and soil pollution and contamination
- Goal 12. Ensure sustainable consumption and production patterns
 - 12.4 By 2020, achieve the environmentally sound management of chemicals and all wastes throughout their life cycle, in accordance with agreed international frameworks, and significantly reduce their release to air, water and soil to minimize their adverse impacts on human health and the environment

I vilka sammanhang och på vilka sätt ser ni att det vore föreläktigt att på ett tidigare stadium informera eller involvera olika aktörer i EU och internationellt i det nordiska samarbetet?

- Nordic projects should be informed to ECHA, the Commission, the member states; the OECD; relevant industry
- ECHA expert groups and other working groups are also excellent fora to inform and engage, also to get feedback
- Collaboration with other Nordic working groups under the NKG is also very important and could accelerate and improve the outcome of the projects

7.5.5 Nordiska ozongruppen - NOG

It is becoming ever more evident that climate change and emissions and exposure to chemicals are interlinked.

Many man-made chemicals such as CFCs, HCFCs and HFCs have an important impact on the climate system. This impact is, in the case of HFCs, expected to be even more prominent in the future. Furthermore, climate change will lead to new pathways for long range transport of chemicals.

Emissions of hazardous chemicals and exposure to them are also connected to climate issues because they are related to energy production and transport. This is true for instance for dioxins and mercury.

HFCs are the most powerful climate gasses, with a Global Warming Potential up to several thousand times higher than CO₂. They were originally introduced as alternatives to ozone depleting substances. They have widespread uses in refrigeration, in building insulation, firefighting and as industry chemicals. New plans for phasing them out in the EU and globally under the Montreal Protocol are putting pressure to adopt and develop climate- and environmentally friendly alternatives in several sectors such as fisheries, shipping, energy and construction. Research and guidance are needed to support and ensure take-up of alternatives which are sustainable in the long run.

The Nordic Ozone layer Group would therefore like to point at **the linkage between chemicals and climate as a focus area in the new Miljösamarbetsprogram.**

7.5.6 Nordiska riskbedömningsgruppen – NORAP

Förslag till strategiskt viktiga frågor inför det nya nordiska miljöhandlingsprogrammet 2019 – 2022

Tilbakemelding fra NORAP-gruppen

Spørsmål 1: Vilka frågor inom er grupps arbeidsområde ser ni som strategiskt viktiga att prioritera för nästa nordiska miljösamarbetsprogram 2019-2022 och för att i ett längre perspektiv bidra till hållbarhetsmålen i Agenda 2030?

- NORAP har lenge hatt fokus på PFASer og mener at dette er en stoffgruppe som det er viktig å prioritere i neste nordiske miljøhandlingsprogram 2019-2022, og også i et lengre perspektiv. Dette var også konklusjonen på årets "Workshop on PFASs" (et av NORAPs 2017 prosjekter, <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1120881/FULLTEXT01.pdf>) med deltakelse fra Norden, flere andre europeiske land og ECHA. PFASer er i dag et prioritert område i flere nordiske land og både Sverige, Danmark og Norge har reguleringsforslag i prosess under REACH/UNEP.
- Det er i tillegg viktig å styrke kunnskapsgrunnlaget og identifisere tilstedeværelse av andre nye/uregulerte POPer i Norden.
- Nye trender og metoder i risikovurdering blir bare viktigere fremover og det er et stort behov for å øke kunnskapen om dette i Norden. Slike nye metoder er "New approach methodologies", in silico/in chemico/in vitro metoder, computational toxicology osv.
- Resirkulering av miljøgifter i plast og andre produkter blir også et viktig tema fremover. Vi trenger mer kunnskap om mengder og typer av miljøgifter i produkter som skal resirkuleres og hva dette har av konsekvenser for forbrukere og miljø. I denne sammenhengen vil det være viktig med samarbeid med avfallsgruppa.
- Et område vi også mener det kan være viktig å samarbeide om er koblingen miljøgifter/klima. Klimaendringer kan påvirke både frigivning og transport av miljøgifter, og her er det behov for mer kunnskap.

Spørsmål 2: *I vilka sammanhang och på vilka sätt ser ni att det vore föreläktigt att på ett tidigare stadium informera eller involvera olika aktörer i EU och internationellt i det nordiska samarbetet?*

I NORAP gruppen har dette vært et viktig moment som vi vil videreføre fremover. Vi har jobbet for å involvere særlig EU/ECHA i arbeidet vi har gjort. Noen eksempler er:

- deltakelse og involvering i "Workshop on PFASs" i april 2017 (NORAP prosjekt, se lenke over).
- presentasjon av resultatene av SciRap prosjektet (NORAP prosjekt i 2016) for ECHA i juni 2017
- Innspill til "European Biomonitoring initiative" var målet for en nordisk workshop for forskere og myndigheter (HBM4EU - The European Human Biomonitoring Initiative). NORAP og NEXPO prosjekt for 2017 (<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:norden:org:diva-4933>).

7.5.7 Nordisk koordinering för utveckling av testmetoder inom toxikologi och ekotoxikologi - Nord-UTTE

Input from Nord-UTTE to strategically important questions in the new Nordic Environmental Action Plan 2019-2022

We are exposed to approximately 50.000 different chemical substances in our daily lives, and every second a new substance is said to be invented. It is the responsibility of the industry to assure that the substances they manufacture or import are produced, formulated, used and disposed of in a way that do not harm human health or the environment. Circular economy with increased recycling and reuse of materials further increase the need to know if substances which may be released from the materials are hazardous. In EU, the chemical regulation REACH should, through the registration of chemical substances, provide the data needed to assess possible hazards. But we know that the registrations under REACH in far too many cases do not provide the required standard information. Essential data needed to evaluate the substances properly are missing. This is also the case for information beyond the standard information, especially regarding for example endocrine disrupting properties, hazards of nanomaterials, effects on the developing brain and combination effects. At the same time knowledge about associations between exposure to chemicals and occurrence of diseases or harmful environmental effects are growing rapidly, also for human diseases not formerly associated to chemical exposure. Examples include diabetes 2, behavioural deficits like ADHD and cardiovascular diseases.

One of the cornerstones in assessing and managing chemicals properly under various regulatory frameworks (e.g. REACH, CLP, biocides and plant protection products) is the test methods used to characterize the physical-chemical, toxicological and ecotoxicological properties of substances. The test methods must be reliable, provide as much relevant information as possible, cost as few money to conduct as possible and use as few animals as possible. Internationally accepted test methods are developed in the OECD.

The Nordic cooperation on test methods development, Nord-UTTE, is a strong player in the OECD Test Guidelines Programme, when taking the size of the Nordic countries into consideration. Nord-UTTE finds it strategically important to maintain a strong focus in the New Nordic Environmental Action Plan on building up knowledge about hazardous properties of chemical substances, and prioritize a continued high Nordic level of activity within the development of test methods in the OECD. Especially development of test methods for detection of chemicals endocrine disrupting properties, effects on the developing brain and hazards of nanomaterials (which may be possible to adapt to microplastics as well) are considered to be of high priority. Further, considerations on how to test waste used for recycling (e.g. plastics to be used for clothing) should be given a priority.

In addition, a high priority should be given to non-test methods (e.g. (Q)SARs, grouping and read-across) as well as newly invented concepts like adverse outcome pathway (AOPs), Defined Approaches (DA) (decision rules on how to interpret outcomes of selected test and non-test methods) and Integrated Approaches to Testing and Assessment (IATAs). These can be utilized as priority setting tools and as replacement of *in vivo* test methods for certain hazardous properties (most promising effect endpoints are currently eye and skin irritation/corrosion, sensitization (allergy) and genotoxicity but other endpoints might follow). Use of such mixed test and non-test methodologies have increased and are going to increase even more in the future. For example one out of five main priorities of ECHA for the next 5 years will be to increase the use of read-across and grouping.

From Nord-UTTE's point of view, achieving the best results, especially within the utility of non-test methodologies, requires a high level of coordination between people involved in development of test methods, non-test methods, hazard assessment and classification of chemicals. A Nordic forum and face-to-face meetings for discussions, exchange of views and finding common ground within these areas should therefore also be given high priority in the coming years.

7.5.8 Nordiska produktregistergruppen – NPG

NPG's forslag til miljøhandlingsprogrammet 2019-2022

Strategisk vigtige emner

På NPG's arbejdsområde mener vi, at det er vigtigt at prioritere et godt samarbejde mellem de nordiske lande omkring indsamling af oplysninger om farlige kemiske stoffer og produkter. Det er også vigtigt at inddrage EU/ECHA i det nordiske samarbejde, da de kan drage nytte af de data, som indsamles i de nordiske lande.

De data, der indsamles i de nordiske produktregistre, stilles til rådighed for alle på hjemmesiden www.SPIN2000.net. Disse data giver informationer om de konkrete stoffer, som er registreret. Man kan få oplysninger om de importerede/producerede mængder samt funktion og branche, som stoffet bruges til/i.

SPIN databasen er meget brugt af såvel skandinaviske som udenlandske myndigheder, forskere / eksperter og virksomheder.

En nordisk fordel ved SPIN er, at forbruget af kemiske stoffer i Norden, som er beskrevet i SPIN, ikke vil blive glemt i det internationale risikoreduktionsarbejde.

Det letter de nordiske kemiske myndigheder i arbejdet i internationale fora såsom ECHA- og OECDs arbejdsgrupper.

Da data fra registrene primært beskriver downstream-brug, fordi man kan se det endelige forbrug af kemikalier, fremhæver det de kemiske risici i forbindelse med forbrugernes anvendelse. Dette bør være i de nordiske regeringers interesse. Mange brugere fortæller også om, at stofoplysningerne i SPIN er værdifulde og ikke kan findes andre steder.

En anden fordel er, at SPIN med Exposure Toolbox-arbejdet åbner op for samarbejde med arbejdsmiljømyndighederne i vores lande.

7.5.9 Nordiska PRTR-gruppen – NPRTR

PRTR = Pollutants Release and Transfer Registers

Vilka frågor inom er grupps arbetsområde ser ni som strategiskt viktiga att prioritera för nästa nordiska miljösamarbetsprogram 2019-2022 och för att i ett längre perspektiv bidra till hållbarhetsmålen i Agenda 2030?

Strategic issues for 2019-2022:

To identify new emerging pollutants and to include them in relevant legislation, international agreements and regulations.

There are three of the SDGs for which PRTR data appear most applicable:

Goal 3:

Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages

Target 3.9: By 2030, substantially reduce the number of deaths and illnesses from hazardous chemicals and air, water, and soil pollution and contamination.

For this Target, PRTR data can be used to characterize and track trends in chemical releases to air, water, and soil.

Goal 6:

Ensure availability and sustainable management of water and sanitation for all

Target 6.3: By 2030, improve water quality by reducing pollution, eliminating dumping, and minimizing release of hazardous chemicals and materials, halving the proportion of untreated waste water and substantially increasing recycling and safe reuse globally.

For this Target, PRTR data can be used to characterize and track trends in the quantities and types of chemicals released to water.

Goal 12:

Ensure sustainable consumption and production patterns

Target 12.4: By 2020, achieve the environmentally sound management of chemicals and all wastes throughout their life cycle, in accordance with agreed international frameworks, and significantly reduce their release to air, water and soil in order to minimize their adverse impacts on human health and the environment.

Target 12.5: By 2030, substantially reduce waste generation through prevention, reduction, recycling and reuse.

For these targets, PRTR data can be used to track trends in waste management quantities as well as trends in source reduction reporting rates can give some context on progress in “prevention” and “reduction” activities.

7.5.10 Nordiskt samarbete om screening av hälso- och miljöfarliga organiska ämnen – NScG

The Nordic Screening Group

Vilka frågor inom er grupps arbetsområde ser ni som strategiskt viktiga att prioritera för nästa nordiska miljösamarbetsprogram 2019-2022 och för att i ett längre perspektiv bidra till hållbarhetsmålen i Agenda 2030?

Strategic issues for 2019-2022:

To identify new emerging pollutants in the environment at an early stage should be a strategic issue for 2019-2022. One way to do this is through screening of environmental samples. Screening studies are a crucial tool to identify emerging compounds, and the results should be used in both international and national forum to regulate the most hazardous chemicals.

There are approximately 100 000 different chemical substances in use within the EU borders. We know that some of these are very hazardous and pose a risk to the environment. However, for the vast majority of substances, we simply do not have the knowledge to decide whether they pose a risk to the environment at the present time or maybe will do so in the future. To better understand such risks, one important first step is to measure these chemicals in the environment, to see whether they can be detected in water, soil or in living organisms. The aim of screening for emerging pollutants is to identify new hazardous chemicals and collect knowledge that can be used in regulation of these substances.

There are four of the SDGs for which screening appear most applicable:

Goal 3: Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages

Target 3.9: By 2030, substantially reduce the number of deaths and illnesses from hazardous chemicals and air, water and soil pollution and contamination

Goal 6: Ensure access to water and sanitation for all

Target 6.3: By 2030, improve water quality by reducing pollution, eliminating dumping and minimizing release of hazardous chemicals and materials, halving the proportion of untreated wastewater and substantially increasing recycling and safe reuse globally

Goal 12: Ensure sustainable consumption and production patterns

Target 12.4: By 2020, achieve the environmentally sound management of chemicals and all wastes throughout their life cycle, in accordance with agreed international frameworks, and

significantly reduce their release to air, water and soil in order to minimize their adverse impacts on human health and the environment

Goal 14: Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources

Target 14.1: By 2025, prevent and significantly reduce marine pollution of all kinds, in particular from land-based activities, including marine debris and nutrient pollution

I vilka sammanhang och på vilka sätt ser ni att det vore fördelaktigt att på ett tidigare stadium informera eller involvera olika aktörer i EU och internationellt i det nordiska samarbetet?

Results from the screening studies should be used to determine whether emerging pollutants pose a risk to the environment. Such data can be valuable input to both international and European agreements and conventions such as AMAP, the Stockholm Convention, OSPAR and HELCOM, The EU Water Framework Directive and REACH.

In addition, we would like to see more coherence and interaction among the working groups both under the NKG but also with other NMR groups to meet the challenges of the SDGs. A precondition for this is co-funding from more than one NMR group.

7.5.11 Nordiska tillsynsgruppen - NTG

Strategically important questions in the new Nordic Environmental Action Plan 2019-2022 for “Nordiska tillsynsgruppen” (NTG)

Cooperation and exchange of knowledge

NTG aim to develop and cooperate when it comes to enforcement, the implementation of the European chemical legislation including REACH, classification and labelling (CLP), biocides and pesticides. The work of NTG contribute to the cooperation with the rest of the EU. More interaction among the working groups under the NKG could also be part of a future cooperation.

The Nordic countries aim to exchange knowledge between us. We exchange results from enforcement projects, discuss interpretations on the legal issues and carry out projects together. In the EU, the Nordic countries are small according to our population and the resources for enforcement are limited. Therefore, a Nordic forum and face-to-face meetings for discussions and finding common grounds is a way of making the enforcement more effective.

One goal is to continue and develop the exchange program for inspectors in the Nordic countries that started in 2016. The purpose of the exchange of inspectors is to increase competence, exchange experiences, compare methods, and build best practise for enforcement of chemicals legislation for chemical products, pesticides and articles.

In the Nordic countries, we often understand eachothers languages and it can be easy to take part in the everyday work, for example during an inspection. The Nordic countries therefore can be relatively uniform when we enforce.

Proposal of a future project in NTG “Internet sales”

Internet sales is a growing market where enforcement needs to be done on a larger scale. It is a challenge and a priority during the period of 2019-2022 to enforce more products in the internet sales.

The authorities has difficulties to do enforcement due to different reasons. The companies can be missing in the registers. It can be hard to find which company is ours to enforce, because it is not always said on the homepage in which country the company is situated and who is legally responsible for it. Therefore, it is important to cooperate over the borders to do enforcement and share knowledge.

7.5.12 Nordiskt nätverk för "Kemikalier i varor"

Important strategic questions from the Nordic network "Chemicals in products/articles"

In today's society, we are surrounded by an ever-increasing number of products/articles. These products become more and more complex, often associating different components, materials and chemicals.

For many products/articles, there is not enough knowledge about the hazard properties of the chemicals they contain. There is also not enough knowledge about the exposure to hazardous chemicals through articles. This lack of knowledge makes it difficult to assess the possible risks to human health and the environment. This is of particular concern for children, including the unborn children, who are generally more sensitive to chemicals.

In the manufacturing of articles, chemicals are needed. This can be seen when looking at the chemical production in the world, which has grown considerably over the last 50 years. When products/articles reach a consumer, very little is known about its chemical content. The information available on chemicals is rarely passed on from manufacturers and importers to consumers, and even more rarely to the waste management sector. Since the markets for products/articles are global and the supply chains are long and complex, the exchange of information on chemicals is even more difficult. It is therefore important to make the information on chemicals in products available and user friendly in the supply chains and throughout the life cycle of products/articles, especially to the waste management sector. This is crucial when working towards a Circular Economy.

There is a general need for improving the communication between different actors in the products' life cycle. Transparency between companies could be improved in order to share knowledge about chemicals and increase substitution of hazardous chemicals without revealing business secrets. Successful examples of substitution should be shared broadly to serve as inspiration for both companies and public authorities. Companies have mentioned that authorities need to have a global perspective and involve industry and other stakeholders when laws and regulations are developed. Companies have also expressed their wish to create a tool to get more information on chemical content of products, so that business decisions and, ultimately, consumer choices are based on more knowledge. Given the similarities between the Nordic markets, a collaboration between Nordic countries on these issues could be a promising way forward.

Connections with Agenda 2030

SDGs 3 and 12 but also 6, 8 and 14 are connected to these issues.

Collaboration with other parties

We believe that collaboration is key to increasing the transparency in the supply chain. Examples of collaboration that could be further developed are: UNEP (especially the work within SAICM), the OECD, and maybe most of all, collaborations between different actors, such as public authorities, companies, scientists, NGOs and other global actors.